

ÖTÜKEN

EN MEŞHUR TÜRK PEHLİVANLARI

M. SAMİ KARAYEL

HAZIRLAYAN:
OĞUZHAN MURAT ÖZTÜRK

YAYIN NU: 1528
KÜLTÜR SERİSİ: 885

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 16267

ISBN: 978-605-155-939-1

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: [0212] 251 03 50 • [0212] 293 88 71 - Faks: [0212] 251 00 12

Editör: Göktürk Ömer Çakır

Tashih: Hüseyin Özdemir

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ANA BASIN YAYIN GIDA İNŞ.SAN.VE.TİC.A.Ş
Mahmutbey Mah. Devkaldırımı Cad. 2622 Sk. Güven İş
Merkezi No:6/13, Bağcılar / İstanbul
Sertifika Numarası: 20699 Tel: [0212] 446 05 99

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik
çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı
yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz
ve yayımlanamaz.

M. Sami Karayel: 1890 yılında İstanbul'da doğdu. Milli Mücadele yıllarında Kurtuluş Savaşı'na destek olarak Teşkilat-ı Mahsusa bünyesinde İstanbul'dan Anadolu'ya silah kaçırılması faaliyetlerine önyak oldu. Cumhuriyet'in kurulmasından sonra çeşitli devlet kademelerinde vazifelendirilen Karayel, ayrıca Darüşşafaka Lisesi, İstanbul Erkek Lisesi gibi okullarda beden eğitimi öğretmenliği yaptı. Türkiye'deki izcilik faaliyetlerinde de öncü rolü üstlenen Karayel, *İzci Rehberi* adlı bir el kitabını çevirerek yayıma hazırlamıştır.

1923 yılında Mustafa Kemal Atatürk tarafından Şanlıurfa'ya maarif müdürü olarak atanan Sami Karayel, Darüşşafaka, İstanbul Erkek Lisesi, İstiklal Lisesi gibi pek çok okulda beden eğitimi öğretmenliği vazifesi de yapmıştı. Sami Karayel, Hüseyin Nihal Atsız'ın *Hesap Böyle Verilir* adlı makalesinde dönemin muteber Türkçülerinden biri olarak anılmıştı. Aynı makalede Atsız'ın dediğine göre Karayel 17 sayı çıkmış olan Bozkurt dergisi yazı işleri müdürüyken dönemin ünlü Türkçü liderleri Atsız ve Reha Oğuz [Türkkan] arasındaki ihtilaflarda arabulucu olabilecek kadar itibarlıdır.

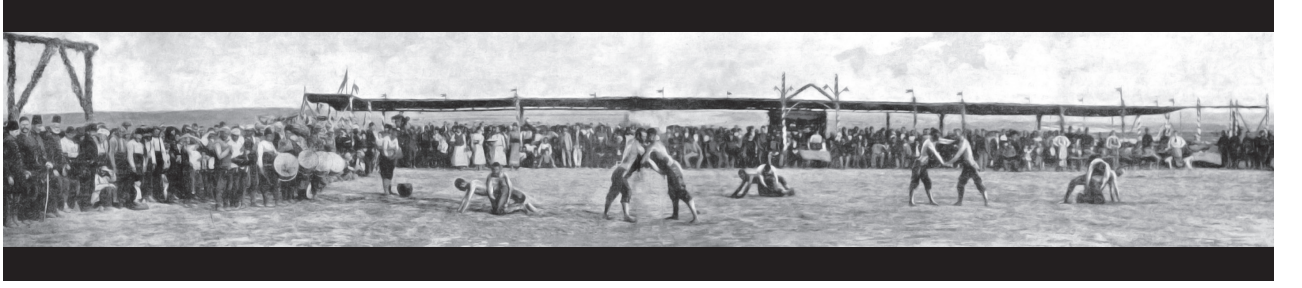
Gazetelerde neşredilen tefrikalarında milli duyguları öne çıkarmasıyla tanınan Sami Karayel, esas ününü pehlivanların hayatını kaleme aldığı uzun soluklu tefrikalarla kazanmıştır. Bir dönem Necip Fazıl'ın *Büyük Doğu*'sunda neşriyat müdürlüğü de yapan Karayel, yakalandığı amansız hastalığa yenik düşerek 21 Kasım 1946'da Cerrahpaşa Hastanesi'nde hayata gözlerini yummuştur.

İÇİNDEKİLER

TAKDİM.....	11
Sami Karayel ve En Meşhur Türk Pehlivanları Serisi Hakkında.....	15
KEL ALİÇO	23
İki Söz.....	23
Aliço Kırkpınar'da	29
KOCA YUSUF	69
Koca Yusuf'un Avrupa ve Amerika Güreşleri ve Atlantik'te	
Burgonya Vapuruyla Batıp Boğulması	102
Koca Yusuf Amerika'da	115
ÇOLAK MOLLA	119
AKKOYUNLU KAZIKÇI KARA BEKİR.....	165
HERGELECİ İBRAHİM.....	215
Hergelecî ile Adalı Halil'in Çorlu Güreşi.....	227
Hergelecî'nin Adalı ile Selanik Güreşi.....	229
Hergelecî, İstanbul'da ve Mısırlı Halim Paşa'nın Yanında.....	230
Hergelecî'nin Rami Güreşi	249
Hergelecî İbrahim Paris'te ve Koca Yusuf'la Karşı Karşıya.....	251
Hergelecî ile Yürük Ali'nin Güreşi.....	258
SULTAN AZİZ'İN PEHLİVANLIKLARI	265
YOZGATLI KEL HASAN	317
YÜRÜK ALİ.....	349
Yürük Ali İle Makarnacı'nın Rusçuk Güreşi.....	361
Yürük Ali, Sultan Aziz'in Sarayında.....	364

Yürük Ali, Sultan Aziz'le Karşı Karşıya.....	366
Yürük Ali'nin, Karagöz Ali ile Kırkpınar Musaraası [Güreşi]	370
Yürük Ali'nin, Meşhur Kel Aliço ile Güreşleri	371
Yürük Ali'nin, Kündeci Hasan'la Karnabat Güreşi.....	372
ARNAVUDOĞLU.....	385
Arnavudoğlu ile Sultan Aziz'in İkinci Güreşi.....	416
Arnavudoğlu'nun, Kvasoğlu Koca İbrahim'le Güreşleri	422
KAVASOĞLU KOCA İBRAHİM.....	429
ŞAMDANCIBAŞI KARA İBO.....	475
Kara İbo ile Yürük'ün Huzur Güreşi	509
Kara İbo'nun Karagöz Ali ile Kırkpınar Güreşi	515
Kara İbo'nun Kel Aliço ile Huzur Güreşi	516
ÇİHAN PEHLİVANI KARA AHMET	523
Selanik Beşçınar Güreşleri.....	543
Kara Ahmet'in İlk Avrupa Seyahati	554
Kara Ahmet'in İkinci Avrupa Seyahati ve Cihan Pehlivanlığına Doğru.....	557
KURTDERELİ MEHMET	571
Kurtdereli'nin Arap Sait'le Güreşi.....	584
Kurtdereli'nin Avrupa Güreşleri.....	598
Kurtdereli'nin Hintli Gulâm Rüstem'le Güreşi	606
Kurtdereli'nin Bulgar Başpehlivanı Petrof'la Güreşi.....	612
Bizden Bir Son Söz	616
MAKARNACI HÜSEYİN	621
Makarnacı'nın Karagöz Ali ile Güreşi.....	639
Makarnacı'nın Kara İbo ile Güreşi.....	646
Makarnacı'nın Kvasoğlu ile Güreşleri.....	650
Makarnacı, Sultan Aziz'in Huzurunda	652
Makarnacı'nın Rusçuk'ta Yürük Ali ile Güreşi.....	653
Makarnacı ile Meşhur Kel Aliço Karşı Karşıya	655

ADALI HALİL	661
Adalı Halil'in Kel Aliço ile Kırkpınar Güreşi	666
Adalı'nın Koca Yusuf'la Güreşleri.....	674
Adalı Halil'in Kara Ahmet'le Güreşleri	682
Adalı Halil'in Hergeleci İbrahim'le Güreşleri.....	686
Adalı Halil'in Çolak Molla ile Olan Güreşleri	691
Adalı Halil'in Avrupa Güreşleri	695
KIZILCIKLI MAHMUT	709
Kızılıklı Mahmut'un Yağ Güreşleri	724
Mahmut'un Eyüp'le İkinci Güreşi	737
Mahmut'un Hasımlarıyla Serbest Güreşleri.....	740
Mahmut'un Avrupa ve Amerika Güreşleri	740
Mahmut Avrupa Şampiyonu ile Karşı Karşıya.....	741
Mahmut Amerika'da	742
Mahmut'un Dünya Şampiyonu Frangoç ile Musaraası	743
Son Söz	745
DİZİN	747

Servet-i Fünun'da 9 Aralık 1897'de gerçekleştirilen bir güreş organizasyonu.

TAKDİM

Güreş, geleneğimizde, kişinin nefsi, şeytan ve kötü çevresiyle, doğumdan ölüme üç düşmanıya yaptığı mücadeleyi temsil eder. Güreş, bedenen ve zihnen güçlü olarak sulh zamanında savaşa hazırlıktır.

Bütün bu değerlerin en güzel şekilde temsil edildiği Kırkpınar, Türkoğlu, Avrupa'yı vatan edinirken doğmuştur. Türkoğlunun, Avrupa'yı vatan ediniş destanıdır. Sahip bulunulan güzelliklerin elden çıkmaması için maddi-manevi güçlü olmanın ifadesi, bilek ile gönlü en güzel idealler yolunda kaynaştırmış alperenlerin yadigârıdır.

Peşrevle, Türkoğlunun, Türkistan'dan Anadolu'ya Anadolu'dan da Avrupa'ya akışı canlandırılmakta, Türkün sembolleri olan kurdun atılışı, okun uçuşu, atın şahlanması, kartalın süzülüşi temsil edilmektedir.

Bazıları, Kırkpınar'ın doğuşunu ve tarihçesini yalnızca efsaneden ibaret göreyerek küçümsüyorlar.

Doğru, Kırkpınar bir efsane, ancak gerçekten daha gerçek bir efsanedir. Eğer, tarihçiden, etnograftan, edebiyatçıya ve folklorcuya bilim adamlarını bir araya getirsek ve onların senelerce çalışmalarını isteyerek, bir Kırkpınar Efsanesi sipariş etseydik, bu kadar mükemmel ve tarihi, coğrafi gerçeklerle bu kadar uyuşan, Türk milli vicdanına bu kadar yakışan bir Kırkpınar efsanesi düşünemezlerdi.

Prof. Dr. Osman Turan, *Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi* kitabında, efsanelerin, tarihin en önemli kaynağı olduğunu, onların yaşanmış hadiselerle doğarak, milletin olmasını istediği şekle bürünerek meydana geldiğini söylemekte, Türk milletin ideallerinin, karakterinin en güzel şekilde efsanelerde meydana çıktığını belirtmektedir.

Kırkpınar efsanesi, tarihî ve coğrafi gerçeklerle tamamen uyum içinde ve tarihi gerçeğin, binlerce yılda oluşan millî vicdanda yoğrulmasıyla doğan bir efsanedir.

Efsanenin doğmasına vesile olan Şehzade Süleyman ve silah arkadaşları alperenlerin ve efsanenin yaşandığı tarih konusunda hiçbir ihtilaf yoktur. Şehzade Süleyman ve arkadaşları 1349'dan 1359'da kadar uzanan zaman dilimi için Rumeli'ne (Avrupa'ya) geçmişler, Gelibolu'dan Dimetoka'ya kadarki coğrafya içinde fetihlere devam etmişlerdir. Şehzade Süleyman'ın 1359'da ölümüyle yerine geçen kardeşi **I. Murad**, fetihlere devam etmiş ve **1361'de Edirne'nin fethedilmesiyle** Kırkpınar'ı doğuran altın halka tamamlanmıştır.

Efsanenin geçtiği coğrafyaya ve efsanede ismi geçenlere bir göz atalım. Bu mekanları, bizzat gezerek, coğrafi ve tarihi hakikatler ile efsanenin nasıl koyun koyuna olduğunu tespit ettim.

Çanakkale-Lapseki-Çardak'ta **Salbaş** mevki vardır. Burası Şehzade Süleyman'ın Rumeli'ye geçtiği salların besmeleyle inşa edildiği yerdir ve burada, salların inşa eden salcılarının piri **Salcı Baba'nın** kabri vardır.

Salcı Baba'nın kabrinin bulunduğu Salbaş mevkiinden Çanakkale Boğazı'nın Avrupa yakasına doğru bir yol uzanmakta ve bunun ucunda hilal şeklinde bir adacık vardır. Efsanede burasının alperenler sal ile Avrupa'ya geçerken meydana geldiği söylenmektedir.

1901 tarihli Edirne Salnamesi'nde, Simovina'da bulunan **Selim'in Mezarı**'ndan ve **Kırkpınar Çeşmesi**'nden bahsedilmektedir. Hangi Selim? Kırkpınar'ın doğmasına sebep olan iki alperenden biri olan Selim. Hangi Çeşme? Kırkpınar'ın doğmasına sebep olan iki şehidin gömüldüğü mezar başında, kırk pınardan meydana gelen çeşme...

Kırkpınar, gerçek bir efsanedir. Kırkpınar güreşleri, yüzlerce yıl bu efsanenin doğmasına vesile olan alperenlerin hatırasının yaşatılması için yapıldı, bunun için Kırkpınar'a ERMEYDANI denildi.

Nice yıllar oldu boynu bükük kalalı. Kırkpınar'ın, bayrağımızdaki ay yıldız rengini veren beyaz gülleri, açmaz olalı. Bilebilen kaç kişi var? Bayrağımızın, al rengini şehitlerin kanından, beyazını da güllerden aldığını. Kaç kişi farkında, şehitliğin, ebedi güzellikler için, en kıymetli varlığı canının feda edilmesi, gülün de ebedi güzelliklerin dünyamızdaki habercisi olduğunun. İşte Kırkpınar gülleri, Kırkpınar Ermeydanı'nda ve güzelim memleketimizin güzelim köşelerinde açmaz olalı, milletimiz öksüz, milletimiz kızılmalasız kaldı. İçerde ve dışarda çok çeşitli sıkıntılarla bunaldığımız, artık yeter diye isyan ettiğimiz bu günlerde, milletimiz, kendisini kızılmalalara götüreceK Kırkpınar güllerinin açılmasını beklemekte.

Nedir Kırkpınar gülleri? Kırkpınar gülleri; yalnızca Kırkpınar'dan Kırkpınar'a Ermeydanında açardı. Ve milletimizi, nice bin güzelliğe götürmüş, ordusu önünde, "Üstümdeki bu beyaz gömlek kefenimdir, ölürsem beni bununla gömün" diyen Alpaslan'ı hatırlatır... Kırkpınar'ın doğmasına vesile olan şehitler Ali ile Selimi, Türk'e Anadolu'yu ve Avrupa'yı vatan kılan, insanlığın o güne kadar tanımadığı nice bin güzellikle tanıştıran, Türk oğlunu şereften şerefe koşturan alperenleri temsil ederdi...

Bir zamanlar, pehlivanlar, güreşten önce ta ayaklarına kadar uzanan beyaz gömlek giyerlerdi. İşte bu gömlek, Kırkpınar gülüydü. Bu gömlek, Kırkpınar'ın doğmasına vesile olan şehitleri, alperenleri, beyaz gömlekle ordusunun karşısına çıkan Alpaslan'ı temsil ederdi. Ve pehlivanların, kispetlerini giyerlerken, avret yerlerinin gözükmemesini sağlardı. Onlar, Kırkpınar gülleri, beyaz gömlekler içinde gezerlerken, seyirciler de, "Alpaslan'ın ve şehitlerin kabirlerinden kalkıp aralarına gezdiği" rahmani rüyasını görür, nice bin güzelliğe vesile o efsaneyi yaşar gibi olurlardı. Şimdiyse, pehlivanlar, her şeyleri açıkta giyiniyorlar. Seyirciler mi, işte onlar, hâlâ o rüyaların ve efsanelerin özlemindedirler. Bir gün tekrar o rüyayı göreceklerine ve alperenlerin geri döneceklerine inanıyorlar. Kırkpınar gülleri yine açsın, bu güllerin temsil ettiği milli şuur tekrar gönülle-

rimize ve beynimize yerleşsin diyoruz. Yerleşsin ki, ekonomi, kültür, siyaset ve demokraside boynu bükük gezdiğimiz günler son bulsun.

Kırkpınar güllerinin açmasını yalnızca biz değil, Türkmeneli'nden Doğu Türkistan'a Afrika'dan Filistin'e bütün mazlumlar bekliyor. Bu güllerin açmasına bütün insanlık muhtaç...

Üstat Sami Karayel, Koca Yusuf'tan Kel Aliço'ya, Adalı Halil'den, Kavalalı Mümin Pehlivan'a cihana nam salmış efsanevi güreşçilerimizi tanıtan ve sevdiiren, tefrikaları ve kitaplarıyla gönüllere taht kuran kişidir. Üstadın bu eserini ecdat yadigârlarına sevdahlılara kazandıranlara ne kadar teşekkür etsek azdır.

Halil Delice

SAMİ KARAYEL VE EN MEŞHUR TÜRK PEHLİVANLARI

SERİSİ HAKKINDA

M. Sami Karayel, 1890 yılında İstanbul'da doğdu.¹ Millî Mücadele yıllarında Anadolu'daki Kurtuluş Savaşı'na destek olarak İstanbul'dan Anadolu'ya silah kaçırılması faaliyetlerine önyak oldu. Cumhuriyet'in kurulmasından sonra çeşitli devlet kademelerinde vazifelendirilen Karayel; ayrıca Darüşşafaka Lisesi, İstanbul Erkek Lisesi gibi okullarda beden eğitimi öğretmenliği yaptı. Türkiye'deki izcilik faaliyetlerinde de öncü rolü üstlenen Karayel, *İzci Rehberi* adlı bir rehber kitabını çevirerek yayına hazırlamıştır.

Karayel'in *Kızılıklı Mahmut* adlı kitabında Beşiktaş Spor Kulübü'nde sporculuk yaptığına hatta bir dönem Kızılıklı'nın menajerliğini üstlendiğine tesadüf ediyoruz. Sami Karayel 5 Nisan 1939 yılında *Yeni Sabah* gazetesindeki yazısında sporcu kişiliğini şu satırlarla özetlemiştir:

Gençliğimde sporların envanı [pek çoğunu] yapardım. Mesela gülle, lobut, eskrim, boks, paralel, barfiks, futbol atlamalar... Bilhassa, yelken ve deniz sporu... Fakat bu sporların içinde en sevdiğim ve merbut [bağlı] olduğum güreş idi. Güreşe evvela yağ güreşinden başlamıştım. Meşrutiyet ilan olunduktan sonra alafrağa güreş yapmağa koyuldum. Biraz sonra serbest güreş yapmağa aşk bağladım... Yani anlayacağınız her telden çaldım... Yağ güreşinde ustam, Şimdi Elâziz'de, akıl hastahaneleri sertabibi olan Doktor Hakkı Bey'dir. O vakitler o, Tıbbiye devam [eder]; ben de Yüksek İktisat Mekteb-i Âli kısmına giderdim. Alafrağa güreşte ustam, meşhur Tatavla Rumlarından Meneli idi. Meneli, elyevm [bugün] Yunan millî güreş ekibinin umumî kaptanı ve antrenörüdür. Belki yetmişlik vardır. Serbest güreşte de ustam, Tekirdağlı Sarı Hafız'dır. Bu meşhur pehlivan Amerika'dan avdet ettiği [döndüğü] zaman bize orada öğrendiği serbest güreş oyunlarını göstermişti.²

Karayel'in aynı zamanda İstanbul'da düzenlenen güreş müsabakalarında hakemlik vazifesini üstlendiğini de görmekteyiz. Cumhuriyet Dönemi'nin meşhur pehlivanı Tekirdağlı Hüseyin'in biyografisini kaleme alan Mehmet Canbulat'ın naklettiğine göre 14 Kasım 1937'de Taksim Stadı'nda Mülayim Pehlivan'la Hintli Fazzal Muhammed'in müsabakasını yöneten Karayel, Hintli'nin Mülayim'in sırtını yere getirmesiyle Hintli lehine galibiyet kararı vermiş; bunun üzerine ortalık karışmış; Karayel'e ileri geri sözler sarf eden Mülayim, Karayel'in kararını değiştirmemesi üzerine tecrübeli spor adamının üzerine yürümüştü. Kavgaya dönüş-

¹ <http://www.biyografya.com/biyografi/5954>

² Sami Karayel, "Sultan Aziz Devri Pehlivanları Akkoyunlu Kazıkçı Karabekir", *Yeni Sabah*, 5 Nisan 1939, s. 4.

mek üzere olan kargaşayı güvenlik görevlileri sona erdirmişlerdi.³ Aynı Karayel'i Hintli Fazzal'ın Tekirdağlı Hüseyin'le olan güreşinde bu kez yan hakem olarak görüyoruz. Tekirdağlı'nın Hintli'yi ezici bir şekilde yenmesi üzerine Sami Karayel duygularına hâkim olamamış ve yan hakem olmasına rağmen ringe fırlayarak Türk şampiyonunu alnından öpmüştü.⁴

Adeta on parmağında on marifet olduğunu rahatlıkla söyleyebileceğimiz Sami Karayel, Hüseyin Nihal Atsız'ın *Hesap Böyle Verilir* adlı risalesinde dönemin muteber Türkçülerinden biri olarak tasvir edilmişti. Aynı makalede Atsız'ın dediğine göre Karayel 17 sayı çıkmış olan *Bozkurt* dergisi yazı işleri müdürüyken dönemin ünlü Türkçü liderleri Atsız ve Reha Oğuz [Türkkan] arasındaki ihtilaflarda arabulucu olabilecek kadar itibarlıdır.⁵

Ünlü yazar Rifat Ilgaz, Sami Karayel'i "Eski bir 'maarifçi'ydi. Doğu'da Millî Eğitim Müdürlüğü yapmıştı. Büyüklerden tanımadığı yoktu. Oysa bizim yokuş onu pehlivan tefrikacısı olarak bilirdi. Sami Karayel'i tanıyan kaldı mı bilmem. Otuz beş yıl önce Karagömrük Ortaokulunda öğretilirdik. Benim ne okutacağımı söylemesem de bilirsiniz. Eğer onu bir kez görmüş olsaydınız ne öğretmeni olacağını altmışa yakın yaşını bir yana iterek bir bakışta anlayıverirdiniz. Bitirim yürüyüşlü, afli duruşlu, kibar giyinişli... Kırkpınar ağzıyla yazmasını bilen dara geldi mi temiz İstanbul şivesiyle göçmen ağzını ustaca karıştıran bir adamdı," diyerek tarif etmişti.⁶

Karayel *En Meşhur Türk Pehlivanları* serisinin ilk kitabı olan *Kel Aliço* adlı eserinde bu seriyi yazmakla bir millî görevi üstendiğini "Lafın doğrusu, âcizane ben, Aliço'yu ve mümasillerini [benzerlerini] yazmamış, tanıtmamış olsa idim bugünkü Türk cemiyeti maatteessüf bu namdar pehlivanı ve mümasillerini tanımamış olacaktı... Ve benim gibi meraklı olup -yalnız meraklı değil, bizzat yağ güreşi ve diğer güreşleri yapmışımdır- yalnız kendi aralarında konuşulup bilinen Aliçolar, bir gün gelip haritadan ve tarihten silinecekti. Ben, bir öz Türk sıfatıyla yine bu öz Türk sporcularını milletime tanıtmakla sonsuz bahtiyarlık ve sevinç duyuyorum"⁷ satırlarıyla ifade etmişti. Karayel'in hem Türk pehlivanlarının Türk toplumuna tanıtılmasında hem de bir gazetecilik geleneği olan pehlivan tefrikalarının oluşmasında büyük emekleri olduğu kuşkusuzdur. Yazarın Türk pehlivanlarıyla alakalı engin bilgilerine rastladığımız bu yazıların büyük kısmının Karayel'in edebi gücünün eseri olduğunu söyleyebiliriz. Zira yazar akıcı üslubuyla anlattığı güreşlere bizzat şahit olmamış kendisine anlatılanları hayal gücüyle zenginleştirmiştir.

Ötügen Neşriyat için hazırladığımız bu eser vesilesiyle yazarın samimi duy-

³ Mehmet Canbulat, *Tekirdağlı Hüseyin Pehlivan*, Dâhi Yayıncılık, 2015, s. 83.

⁴ *Age*, s. 93.

⁵ Atsız, Hamza Sadi Özbek, *Hesap Böyle Verilir*, Baysan Basım Yayın 1992, s.18. İlk neşir tarihi: 1943.

⁶ Rifat Ilgaz, *Nerde Kalmıştık*, Çınar Yayınları, 1984, s. 107.

⁷ M. Sami Karayel, *Kel Aliço*, Muallim Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul, 1941, s. 9.

gularla kaleme aldığı ancak zamanla unutulmaya ve sahafların tozlu raflarında kalmaya yüz tutmuş bu kıymetli seriyi tekrar Türk okuruyla buluşturmayı görev bilmekteyiz. Gaye hem Türk yağlı güreşinin en temel kaynaklarından biri olan Sami Karayel'in anlattıklarını günümüz okuruyla buluşturmak hem de yazarın üstlenmeye çalıştığı vazifeyi tekrar hayata geçirmektir.

Karayel serinin sekizinci kitabı olan *Yörük Ali* adlı eserinde aslında pehlivanların hikâyelerini daha tafsilatlı bir şekilde anlatmak mümkünken kâğıt bunalımına denk geldiği için eserlerin “hülâsatülhülâsa” yani özetin özeti şeklinde basılmak zarureti doğduğundan bahseder. Yazarın hayalinde kâğıt buhranının atlatılması durumunda eserlerin mufassal şekillerini neşretmek vardır. Karayel, yine de vücuda getirdiği eserlerin kıymetinin farkındadır. “Tevazua lüzum görmem,” diyerek başladığı satırlarda eserin misyonunu şu şekilde açıklayacaktır:

Eğer ben, Türk pehlivanlık tarihine ait olan bu eserleri neşretmemiş olsaydım Türkler, maatteessüf babayığitlerini bilmeyeceklerdi.

Belirtmek gerekir ki dönemin imlâ kurallarıyla yazılmış eserde bugünün imlâ kurallarına uymayan hatta dönemin imlâ kurallarına da uymayan satırlar mevcuttur. Yine muhtemelen yayınevının özensizliğinden kaynaklanan hatalar mevcuttur. Sözelimi Çolak Molla kitabının kapağında serinin 4. kitabı olduğu yazarken kitabın içerisinde 3. Kitap olduğu bilgisi vardır. Yine Hem Arnavutoğlu hem Yozgatlı Kel Hasan serinin 7. Kitabı olarak görülmekte. Bunun yanında birtakım bilgi hataları da söz konusu gibi görünüyor. Örneğin Adalı Halil ile Koca Yusuf'un yaptığı güreş Karayel tarafından Tavşanlı Güreşi diye belirtilirken diğer yazarlar bu yeri İzmit'in Tavşanlı ilçesi olarak gösteriyor ki akla yakın olan bu ikincisidir. Ayrıca Sami Karayel, Celal Davut Arıbal gibi yazarlar Sultan Aziz'in pehlivanlığına dair menkıbeler yazsa da pehlivan tefrikalarının ana kaynağı olan Suyolcu Mehmet Pehlivan Sultan Aziz'in kispet giyip meydana çıkarak pehlivanlarla güreşmesini kesin bir dille reddetmiş, “Eğer Sultan Aziz kispet giyip güleşmeğe kalkaydı, delirmiş diye daha o zaman tahttan indirirlerdi,” demişti.⁸ İkili arasındaki sorun o kadar büyümüştür ki menkıbelerin kaynakları arasında Suyolcu'yu saymayan Karayel, Yeni Sabah gazetesinde isim vermeden Suyolcu'yu için “Bugün eski pehlivanlarımızdan kimse kalmadı. Bir tek kişi var ki, o da okumak, yazmak bilmediğinden bir şey bilmiyor. Çünkü hatıralarını iyice muhafaza edememiş. Aynı zamanda da fazlaca mübalağa ediyor. Tarafgirlikler yapıyor,” diyecek,⁹ Suyolcu da 107 yaşındayken İsmail Habip Sevük'e verdiği mülakatta Sami Karayel'in hayatının son döneminde kendisiyle görüşme taleplerini kabul

⁸ İsmail Habip Sevük, *Türk Güreşi Garp Alemindeki Kasırga*, Ocak Matbaası, 1948, s. 240.

⁹ Sami Karayel, “Aliçunun Son Güreşleri”, *Yeni Sabah*, 23 Mayıs 1940 s. 4.

etmediğini ifade ederek doğruyu söylemenin ölüyü hayırla anmaktan daha hayırlı olduğunu ifade edecekti.¹⁰

Türk pehlivanlık tarihinin temel kaynağı olarak kolaylıkla tarif edebileceğimiz *En Meşhur Türk Pehlivanları* serisinde ata sporunun bugünkü durumuyla ilgili çok mühim ikazların olduğu bölümlere de tesadüf edilmektedir. Kanımızca Türk yağlı güreşinin ruhuyla uzaktan yakından ilgisinin bulunmadığı minder güreşine has puanlama usulü günümüz yağlı güreşini asıl halinden uzaklaştırıp aslını sadece andıran bir karikatür haline dönüştürmüştür. Karayel'in kitabında puanlama usulünün daha o dönemde bile tartışma konusu olduğunu görüyoruz. Puanlama usulü tartışılmaktadır ve Karayel bunun mahzurlarını bir bir sıraladıktan sonra şiddetle karşı çıktığı bu usulün yağlı güreşe sokulmaması konusunda Türk toplumunu ikaz etme vazifesini ifa etmiştir.

Kitaptaki ilginç durumlardan biri de Sami Karayel'in *Kurtdereli Mehmet Pehlivan* kitabının arkasına Ahmet Halit Kitabevi'nin düştüğü nottur. Yayınevi, Karayel'in Kurtdereli anlatısının diğer pehlivanlar gibi olmadığını ve Karayel'in Kurtdereli'ye biraz fazlaca yüklendiğinin farkındadır. Gerçekten de serinin içinde Karayel'in mesafeli durduğu tek pehlivan, Kurtdereli'dir. Yayınevi bir sene evvel vefat eden yazarın emeğine saygı göstererek kitabı olduğu gibi neşretmiştir; ancak kitabın sonuna yayınevi olarak Kurtdereli konusunda yazarla aynı kanaati taşımadıklarını beyan eden bir notla beraber Atatürk'ün Kurtdereli'ye yazdığı pehlivanı metheden bir notu iliştiirmeyi ihmal etmemiştir.

Yağlı güreşin Türk'e has bir güreş olduğunu ve Batı tarzı güreş usulleriyle sulandırılmaması gerektiğini ifade eden Sami Karayel, enfes üslubuyla yağlı güreşin neden Türk'e has bir güreş olduğunu şu satırlarla ifade etmiştir:

Malûmdur ki bizde, spor ve sporcuyla bir cahil insan gibi telâkki ve müta-laa etmek zihniyeti son otuz beş senedir moda olmuştur. Bu, doğrudur. Çünkü otuz beş senedir Türkiye sporunda öyle gaflar, öyle yanlış istikametler, öyle yanlış prensipler üzerinde yüründü ki... Türk sporunun otuz beş senelik mahsulü bir ucube doğurdu. Yalnız fikir ve amel itibarıyla bir ucube değil, bir alay serseri ve cahilleri etrafına toplayarak Türk sporu, asil olan milli maksatlarından ve çok esaslı ve köklü olan ecdat anane ve prensiplerinden uzaklaşarak Avrupa'nın ve bilhassa Lâtin ırkının mütefessih [çürümüş] ve hiçbir realiteye uymayan fantazyaya sporlarına boyun eğip kaldı.

Tanzimat-ı Hayriye'den sonra münevverlerimizin Avrupa taklitçiliği gibi Türk sporu da asil benliğini ve milli şiar ve hırsını kaybederek mütereddi [soysuzlaşmış] ve realitelere katiyen uymayan mütefessih bir Lâtin yumurcağı gibi elden ele zırlayarak dolaşan bir meta oldu. Bu sebeple spor; bir haylazlar ve başıboşlar meşgalesi ve fikir sahasında muvaffak olamayıp da şöyle böyle ve en geri rekorlar-

¹⁰ İsmail Habip Sevük, *age*, s. 240.

la şahsiyet yapanlar spor teşkilâtı hazinesinden geçinir yıldızlar oldular. Üste de beynelmilel seyahatlere iştirakler dolayısıyla birer turist şahsiyetler ve parazitler türemesine vesile oldu. Fakat asil Türk bünyesi; ne bu mütereddi sporu kabul ve ülfet etti ve ne de ettirilebildi. Çünkü asil Türk ananesi, realitelere uymayan fantazyalar peşinde koşan bir ruha malik değildi.

Türk, fantazyaya bilmez. Döğüşü, döğüş olarak bilir. Boğuşmayı boğuşma olarak bilir ve yapar... O, tabiatın çocuğudur. Realitelere uymayan hareketleri, palyaçoluk addeder ve bir zuhuri kolu [orta oyunu takımı] gibi seyreder ve yapar. Mesela Türk güreşi her taraftan tutma, istediğin gibi hareket etme müsaraasıdır [güreşidir] ve tabiatın, realitenin de tam kendisidir. Hal böyle iken ona alafranga güreşi yaptırmak çok güçtür. Hiç, bir Türk tabiatın ve realitenin haricinde olan boğuşmayı yapar mı?... Belden aşağı tutmayacak, yirmi dakika güreş yapacak, on dakika boğuşacak, kura atıp alta üste yatacak... Puanla mağlup ve galip olacak... Bir hamam bohçası gibi küçük ve sahası dar bir minder üzerinde güreşecek... Hasımı minderden dışarı çıktı mı yakasını kurtaracak, sıkılmayacak, ezilmeyecek, okkalar bir olacak ilh... Bu derece gayritabii bir palyaço güreşine Türk'ün asil ruhu ve reel kafası tahammül edebilir mi?... Türk; alafranga güreşi, bir güreş değil bir palyaçoluk diye telâkki ediyor ve etmiştir. Yalnız bu değil, Avrupa'nın bütün fantazi sporlarına bu gözle bakmıştır. Bu sporları birer oyuncak, birer palyaçoluk görmüştür. Türk, güreşir... Karakucak güreşir, yağlı güreşir, hem de kıran kırana kategori farkı gözetmeden güreşir... Meydanı geniştir. Kaçana da kovalayana da saha açıktır. Tahdit [sınırlama] yoktur.

Saat muayyen [belirli] değildir. Öldüresiye kadar, pes edinceye kadar güreşir... Sonra, Türk kategori tanımaz... Altmış okkalık bir Türk yüz otuz okka ile de güreşir. Boğuşmada zekâ ve maharet arar; et ve okka değil!.. Yine sonra Türk; kategori dereceleriyle kendini itiyatlandırmak [alıştırmak], terbiye etmek istemez; zaten onun ruhî varlığı böyle mevcudiyetler tanımaz... Hem nasıl olur?.. Kategori ile hemayar [eşit seviyede] dövüşmeğe alışmış ve terbiye edilmiş fertler ve cemiyetler; demek kendilerinden yüksek kategoriler karşısında döğüşü aldıkları terbiye mucibince bırakıp kaçacaklar mıdır?.. Bir bölük piyadenin karşısına bir alay çullanınca kategori farkı vardır, düşman kahirdir diye kaçacak mıyız?.. Ve bu kaçışı zafer mi telâkki edeceğiz?.. Süngü süngüye geldiğimiz bir düşman neferinin okkasını mı ölçeceğiz?.. Okkası bizden fazla ise 'Eh!.. Kategori farkı var!' diye silahı bırakacak mıyız? Kategori terbiyesi ile büyümüş fertlerin ve cemiyetlerin yapacağı başka ne olabilir?.. Spor ve pehlivanlık bu mudur? Türk, dövüşte, musaraada kategori tanımaz... Türk, adet hiç tanımaz... Türk, musaarayı olduğu gibi tabiatıyla alır... Ve hiçbir farka bakmadan boğuşur.¹¹

Eserin hazırlanma süreci iki yıla yakın sürdü. Bu dönemde metnin tashihi için birçok arkadaşımın yardımı oldu, Begüm Hande Çay ve Merve Sevda Selvi'nin

¹¹ M. Sami Karayel, *Kel Aliço*, Muallim Ahmet Halit Kitabevi, 1941, İstanbul, s. 9.

emekleri nazarında çok kıymetlidir. Ancak metne son halini veren ve hemen hemen bütün cümleleri titizlikle inceleyen Hüseyin Özdemir teşekkürün büyüğünü hak ediyor. Hüseyin Özdemir, “Yazarın gayesine zarar vermeyecek, maksudını ve cümlelerin yapısını değiştirmeyecek, kelime-ek düzeyindeki anlatım bozukluklarını düzeltme yoluna gittim ve bunları nihayetinde sizin onayınıza bıraktım. Karayel’in ruhunun bundan rahatsız olacağını sanmıyorum,” diyerek bugünkü Türkçenin cümle yapısına uymayan kelimeleri, Karayel’in yaşlılık ve hastalıktan kaynaklanan bazı yanlışlarını tashih etti. Bunun yanında benim eksik bıraktığım pek çok konuyu itmam etti ve yardımcı oldu. Kırkpınar ile alakalı aşılmaz bir almanak hazırlayan Ender Bilar beyefendi kendi kişisel arşivindeki Tekirdağlı Hüseyin fotoğraflarını yollayarak yardımcı oldu. Güreş sevdalısı Tek Rumeli televizyonunda yağlı güreş muhabirliği Yasin Serhat, Kurtdereli Mehmet’le Adalı Halil’in nadide bir fotoğrafına ulaşmamızı sağladı. Amerika’da yayımlanmış gazetelerdeki Koca Yusuf, Adalı Halil ve Kurtdereli’nin yayımlanmış tek fotoğrafını bularak yollayan hiçbir yardım talebimizi geri çevirmeyen Bay Stephen Barker’a da bir parantez açmak lazım. Stephen, Koca Yusuf’un evelden ülkemizde yayımlanmamış fotoğraflarını bulup yolladı. Bu fotoğraflar ilk kez bu çalışmada okurlarla buluşacak. Bunun yanında yazdığı enfes takdimle Türk güreşinin ve Kırkpınar’ın ruhunu bizlere anlatan üstadımız Halil Delice Beyefendi’ye, çalışmaya inanarak neşredilmesi yönünde destek olan Ötüken Neşriyat yetkililerine müteşekkirim.

Karayel’in eserinin pek çok bilgi hatasıyla malul olduğu bir vakiadır ancak sözlü kültürümüzün bu kıymetli numunesinin Türk pehlivanlığı ile alakalı ehemmiyetli bilgileri de ihtiva etmesi bakımından kütüphanelerimizde mümtaz bir yeri hak ettiği rahatlıkla söylenebilir. Karayel’in eserindeki bazı maddi hatalar tarafımızdan daha sonraki çalışmalar gözetilerek tashih edildi. Bugün kullanımdan kalkmış kelimelerin okuyucunun okuma insicamının bozulmaması gayesiyle köşeli parantez içinde güncel karşılıkları verildi.

Hasret kaldığımız bir üslup lezzetini Sami Karayel’in kalemiyle Türk okuruna ulaştırmanın bahtiyarlığını yaşarken, 1946 yılında uzun süre mücadele ettiği meşum hastalığa yenik düşerek ebediyete intikal eden Sami Karayel’in gerek yazdığı yazılarda gerekse pehlivanların hayatlarını kaleme aldığı biyografilerde bütün gayesinin “Türk babayığitlerini Türk milletine tanıtmak” olduğunu ifade etmişti. Yazılmasından seneler sonra bu kutlu gayeye aracı olmayı vazife biliyoruz.

Oğuzhan Murat Öztürk

Kel Aliço

KEL ALIÇO¹

İKİ SÖZ²

Milletimizin kahramanlık destanları arasında Türk pehlivanlarının şöhreti bütün dünyaca tanınmıştır. Bu münasebetle en meşhur Türk pehlivanlarının hayatı hakkında birer kitap neşrini düşündük. Bu hususta en çok salâhiyet [yetki, yeterlilik] sahibi olan ve yalnız kalemiyle değil, bedeniyle de pehlivanlığa hizmet etmiş olan şöhretli sporcumuz ve arkadaşımız Sami Karayel'e bize on tane küçük kitap hazırlamasını rica ettik. Böylece bu eserler meydana geldi. Sonunda bir de albüm çıkararak bunu tamamlayacağız. Okuyucularımızın büyük bir alâka ile bu seriyi takip edeceklerinden -daha şimdiden aldığımız mektuplar dolayısıyla- emin bulunmaktayız.

Kel Aliço, Türk pehlivanlık tarihinin ve cihan spor tarihinin en namdar yiğitlerinden biridir. Denebilir ki Aliço ayarında bir pehlivan, dünyaya gelmemiştir. Aliço, her ne kadar Avrupa ve Amerika'da ecnebi pehlivanlarla boy ölçüşmemiş ise de kendisiyle boy ölçüşen Türk pehlivanlarının, Avrupa ve Amerika'da yaptıkları çetin musaraalarla [güreşlerle] aldıkları neticeler onun, hepsinden ve herkes-ten yüksek olduğunu göstermeğe kâfi delillerdendir.

Aliço'nun son devirlerine ve 55-56 yaşlarındaki zamanına yetişen meşhur Koca Yusuf'la meşhur Adalı Halil, genç ve dinç birer başpehlivan oldukları halde, ihtiyar kurdu meydan yerinden çıkaramadıkları ortadadır. Masal değil birer hakikattir. Hâl böyle iken Koca Yusuf'la Adalı Halil, Avrupa ve Amerika'nın en meşhur cihan pehlivanlarını ve milletler başpehlivanlarını birer birer yenivermişlerdi. Görülüyor ki Aliço'yu 56 yaşında meydandan çıkaramayan ve üste de bu ihtiyar pehlivana, sırasında bozuk düşen Koca Yusuf ve Adalı, cihanı mağlûp etmişlerdir. Demek oluyor ki Aliço, genç ve dinç yaşında Avrupa ve Amerika'ya gitmiş ve ecnebi pehlivanlarıyla musaraa eylemiş olsaydı muhakkak ve yüzde yüz, hasımlarını Koca Yusuf ve Adalı Halil'den daha ziyade kolaylıkla mağlûp edebilirdi.

Aliço, bir nâdireihilkattir [yaratılış harikasıdır]. Onun çalımında, onun üstatlığında, onun ihtirasında bulunan bir pehlivanı, daha analar doğurmamıştır. Aliço, çok zeki ve mâhir bir pehlivan olmakla beraber, okkaca ve vücut teşekkülü itibarıyla de kuvvetli bir varlığa ve yaradılışa sahip bir pehlivandı. Masalarda söylenen Zaloğlu Rüstem derecesinde menkıbelere³ mâlik bir pehlivan olan Aliço, cidden okunmaya ve zevkle menkıbeleri takibe değer bir şahsiyettir.

¹ Basım yılı 1941.

² Dönemin meşhur yayınevlerinden Ahmet Halit Kitabevinin kitaplarda yapmış olduğu açıklama ve dipnotlara tarihî ehemmiyetleri nedeniyle dokunulmadı. (Haz.)

³ Dinî ve tarihî kişiliklerin yaşamlarını destansı unsurlarla anlatan hikâyelere menkıbe (çoğulu menakıp) denir. (Haz.)

Edebiyatta, ilimde, fende yüksek sanatkâr şahsiyetler ne ise Aliço da sporculukta aynı sanatkârlar gibi mütalaa edilmelidir [değerlendirilmelidir]. Aliço, güreş teknik ve taktiğinde icatlar vücuda getirmiş bir sanatkârdır. İnsan savaşı ilminin dehasını yaratmış olan Aliço'yu, bir güreş ve spor dâhisi olarak görmek küçüklük değil, bir büyüklüktür. Malûmdur ki bizde spor ve sporcu bir cahil insan gibi telâkkî ve mütalaa etmek zihniyeti son 35 senedir moda olmuştur. Bu doğrudur; çünkü 35 senedir Türkiye sporunda öyle gaflar, öyle yanlış istikametler, öyle yanlış prensipler üzerinde yüründü ki Türk sporunun 35 senelik mahsulü, bir ucûbe doğurdu. Yalnız fikir ve amel itibarıyla bir ucûbe değil, bir alay serseri ve cahilleri etrafına toplayarak Türk sporu; asil olan millî maksatlarından ve çok esaslı ve köklü olan ecdât, anane ve prensiplerinden uzaklaşarak Avrupa'nın ve bilhassa Lâtin ırkının mütefessih [çürümüş] ve hiçbir realiteye uymayan fantazyaya sporlarına, boyun eğip kaldı.

Sami Karayel'in *Yeni Sabah* gazetesinde yayınlanan Aliço'yla alakalı yazı dizisi bu görselle tanıtılmıştı.

Tanzimat-ı Hayriye'den sonra münevverlerimizin [aydınlar] Avrupa taklitçiliği gibi Türk sporu da asil benliğini ve millî şiar ve hırsını kaybederek mütereddî [soysuzlaşmış] ve realitelere katiyen uymayan mütefessih bir Lâtin yumurcağı gibi elden ele zırlayarak dolaşan bir meta oldu. Bu sebeple spor, bir haylazlar ve başıboşlar meşgalesi ve fikir sahasında muvaffak olamayıp da şöyle böyle ve en geri

K o c a Y u s u f

KOCA YUSUF²⁶

Koca Yusuf, II. Sultan Hamid Devri pehlivanlarından. “Koca” lakabı, iri ve büyük yapılı olduğundan verilmiştir. Asıl lakabı “Büyük”tür. “*Büyük Yusuf*” diye yâd edilirdi. Bunun sebebi, o devirde bir de Tophaneli Yusuf Pehlivan vardı. Tophaneli Yusuf’tan, Yusuf’u ayırt etmek için Tophaneli Yusuf’a “*Küçük Yusuf*”; Yusuf’a da “*Büyük Yusuf*” derlerdi. Sonraları bilhassa Meşrutiyet’ten sonra “Büyük” lakabı daha ziyade Türkçeleştirilerek “*Koca Yusuf*” denmeğe başlanmıştır;²⁷ fakat eskiler ona, daha hâlâ “*Büyük Yusuf*” derler. Koca Yusuf’u tanımayan ne bir Türk ne bir Arap ne bir Fransız ne bir İngiliz ve Amerikalı ne bir Japon ve ne de bir Cavali ve Avustralyalı vardır. Yani Koca Yusuf, dünyanın en tanınmış simalarından biridir. Napolyon Bonapart, Fatih Sultan Mehmed ne kadar tanınırsa Yusuf da bunlar kadar ve belki halk beyninde [arasında] bunlardan daha çok tanınan namdar şahsiyetlerden biridir.

Yusuf, dünya sportmeninin en namdar ve namağlûp sporcuları meyânında şerefli mevki olan bir Türk’tü. Koca Yusuf, Türk oğlu Türk’tür, su katılmamış, Deliorman’ın Kareli Köyü’ndendir.²⁸ Koca Yusuf, 115-120 okkalık bir gövdeye mâlikti. Boyu, 1.98 vardı. Kumral saçlı, kumral bıyıklı, değirmi çehreli... Keskin ve dik çeneli... Beyaz tenli, fevkalâde yakışıklı, haddinden fazla uzun kollu (elleri diz kapağının üzerini aşarmış), iri kemikli, irice çetin elli, parmakları uzun sivri, omuzları ve göğsü fevkalâde geniş... Yürüyüşü tetik ve çevik... Tavrı asil ve bayağıt... Konuşuşu, kibar ve nazik idi. Koca Yusuf, bütün eski pehlivanlar gibi temiz giyinen bir adamdı. Bilhassa Avrupa ve Amerika’da Yusuf’un giyiniş tarzı nazarıdikkati celbetmişti. Başında hâlis Trablusgarp örgüsü, ipekten ve renkli bol bir sarık; renkli ve devrik yakalı, yollu [çizgili], Şam kumaşından ipekli ve ketenli gömlek. Boynunda küçük ve kaynak zincirli bir pehlivan muskası. Sırtında lacivert renkte, Lui kumaşından, dikiş yerleri siyah ve enli, kaytanla işlenmiş kısa bir

²⁶ Basım yılı 1942.

²⁷ Pehlivanlar ve Türk güreşi ile ilgili en ciddi çalışmaları yaptığı su götürmez bir gerçek olan Âtîf Kahraman Yusuf’a ilk *Koca* lakabını takan kişinin meşhur felsefeci, şair Rıza Tevfik Bölükbaşı olduğunu not ediyor. Kahraman’ın naklettiğine göre Bölükbaşı, 1900 yılında yazdığı *Güreşte Avrupa Usulü ile Türk Usulü Arasındaki Fark ve Müşahabet* adlı yazısında Yusuf’u “*Koca Yusuf*” olarak tesmiye etmiştir. Bu bu lakap Rıza Tevfik’in keşfi midir yoksa önceden yerleşmiş bir ifadeyi yinelemesi midir bilinmiyor ama “*Koca Yusuf*” şeklindeki isimlendirmeyi ilk kullanan Rıza Tevfik ise ve “*Koca Yusuf*”un ilk kullanıldığı tarih 1900 ise Koca Yusuf, “*Koca Yusuf*” kendisine “*Koca Yusuf*” denildiğini bilmeden hayata veda etmiş demektir. (Haz.)

Bknz. Âtîf Kahraman, *Koca Yusuf, Büyük Türk Pehlivanı*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 828, Ankara, 1987, s. 1.

²⁸ Yazar burada yanılmaktadır. Bulgarların Cherna dediği Yusuf’un köyünün adı Karalar’dır. (Haz.)

La Vie Au Grand Air dergisinde yayınlanan Koca Yusuf'un ülkemizde pek bilinmeyen bir fotoğrafı.

Koca Yusuf Fransa'da.

cepken... Ayağında yine lacivert renkte Lui kumaşından, çuhadan ve dikiş yerleri çuha kaytanından potur... Ayağında elde örülmüş, renkli yünden mamûl kalın çorap; ayakkabı yerine, rugandan ince altlı zarif bir yemeni... Belinde Trablus ipekli ve renkli kumaşından bol sargılı bir kuşak... Boynundan geçme, uzun bir gümüş köstek... Kösteğin ucuna takılı ve kuşağının içine yerleştirilmiş iki kapaklı, büyük bir Serkisof saati... İşte Koca Yusuf'un vücudu! İşte bu güzel vücudu kaplayan giyinişi! Bütün eski pehlivanlar, tarif ettiğim vechile Koca Yusuf gibi giyinirlerdi. Yani pehlivanların kendilerine göre giyinişleri vardı. Meşhur “*Evlîyâ Çelebi Seyâhatnâmesi*”, eskiden kırk türlü sanatkâr erbâbı olduğunu bildirir ve bu kırk çeşit sanatkârların ayrı ayrı giyindiklerini kaydeder. Herhâlde Türk pehlivanları da bu kırk çeşit sanatkârlar meyânında idi ve bunların giyinme tarzları da kendilerine mahsustu. Kırk elli sene evveline varıncaya kadar pehlivanlarımızın giyinme şekli tarif ettiğim gibi idi.

Koca Yusuf'a, Karalalı derler. Hâlbuki Deliorman'da Karala diye bir yer yoktur. Bu, galat olarak söylenmektedir. Avrupa ve Amerikalılar da Yusuf'u Karalalı diye yâd edip yazmışlardır. Hâlbuki asıl köyün adı Karala değil Kareli'dir. Koca Yusuf hem ana ve hem de baba tarafından ecdâden pehlivandır. Her pehlivanın bir ustası olduğu gibi Yusuf'un da ustası vardı. Koca Yusuf'un ustası, Kareli köyüne yakın Naşıköylü Kel İsmail'dir. Kel İsmail, o devrin başpehlivanlarından idi. İri yapılı, fevkalâde kıvrak bir güreşçi idi. Kel İsmail, Yusuf'u iyi yetiştirdi. Bütün güreşin girdisini, çıktısını öğretti. Koca Yusuf, fevkalâde zeki idi. Kuvveti kadar zekâsı da olan bu delikanlı, az zaman içinde akranı arasında şöhret aldı.

Denebilir ki Koca Yusuf, Türk pehlivanlığının itilâ [yükselme] devirlerinin en son şahsiyetidir. Koca Yusuf'la beraber gelen Cihan Pehlivanı Kara Ahmet'i, bu devir içine almamız. Koca Yusuf'tan sonra bu ayarda, bu çapta pehlivan gelmemiş, denebilir. Bu devirden sonra Sultan Hamid Devri'nin sonlarına ve Meşrutiyet'in iptidâlarına [başlarına] yetişen Kızılıklı Mahmut ile pehlivanlık tarihimiz maalesef kapanmıştır. Koca Yusuf, Türk pehlivanlığının son yıldızlarından. Ondan sonra o ayarda pehlivan gelmemiştir. Koca Yusuf'un, Amerika'da birçok spor kulüplerinde resimleri vardır. Amerikalılar, Yusuf'u çok severler. Yusuf, Amerika'da çok iyi nam bırakmıştı. Onun içki içmemesi, sigara kullanmaması, bu gibi şeylere meyli ve iptilâsı [düşkünlüğü] olmaması, iyi yemek yemesi, açık havayı sevmesi... Suistimalden katiyen çekinmesi, Yusuf'u Amerikalılar nezdinde “*sporun peygamberi*” diye tanıtmıştı. Yusuf'u tanımayan tek bir Amerikalı yoktur.

Yusuf'un Paris'te, Bordo'da [Bordeaux], Belçika'da, İngiltere'de, Amerika'da güreşleri vardır. Yusuf, bilmediği güreşlere hâkim olmuştur. Mesela Yusuf, alaf-ranga grekoromen güreşini bilmediği halde hasımlarını kolaylıkla mağlûp etmişti. Alaf-ranga güreşte belden aşağı tutmak yasaktır. Pehlivanlar, birbirlerini belden yukarı tutarlar ve böyle tutuşlarla iki [omzunu] yere getirmeğe çalışırlar. Bu alaf-ranga güreş, Yusuf'un tuhafına gitmişti. Hiç insan belden yukarı tutarak

Çolak Molla

ÇOLAK MOLLA³⁸

Çolak Molla, Türk pehlivanlık tarihinin en namdar pehlivanlardan biridir. Çolak Molla'nın asıl ismi Mümin'dir. Ona, "Mümin Hoca" da derler. Çolak Molla, Kavala'nın Zigoş Köyü'nde dünyaya geldi. Aslan [aslen] köylüdür. Babası ve dedesi tarafından pehlivandır. Çolak Molla'nın ustası, Zigoş köyünde meşhur Topçu Pehlivan'dır. İlk güreş dersini, bu pehlivandan almıştır. Topçu Pehlivan, zamanın namdar pehlivanlarından. Molla'nın babası da eski devrin en sayılı ve meşhur pehlivanlardandı. Molla'nın babası, zengin ve çiftlik sahibi bir ağa idi. Molla, başpehlivan olduğu zaman babası 65 yaşlarında vardı. Molla'nın dokuz kardeşi vardı. En küçükleri Molla idi. Bu kardeşlerin üçü erkekti. Elyevm [bugün] Söke ve İzmir civarında Molla'nın kardeş çocukları ve çocuklarının çocukları mevcuttur. Söke'ye muhacir olarak yerleşmişlerdir. Molla'nın hangi tarihte doğduğunu ve hangi tarihte vefat ettiğini, senesi ve ayına nazaran tespit etmek mümkün olamadı.

Molla, Sultan Hamid Devri'nin başlangıçlarında türemiştir. Onun devri Aliçolardan sonradır. Yani Molla, başpehlivan olduğu zaman Aliço, güreşi bırakmış bulunuyordu. Meşhur Makarnacılar, Katrancılar, Yürük Aliler, Karagöz Aliler güreşten çekilmişti. Ortada Aliço'nun çırağı, meşhur Adalı Halil, namdar ve nâmağlûp olan Koca Yusuf, meşhur Filibeli Kara Ahmetler -Cihan Pehlivanı Kara Ahmet değıldir-, Kara Osmanlar, Koca Rüstemler, Arap Saitler, Yarıcı Mustafalar vardı. Aliço meydanı çekildikten sonra ortada kalan ve birbirleri ile boğuşarak imparatorluk başpehlivanlığını uhdelerine almak isteyen bu başpehlivanlar, gaddarâne bir surette birbirleriyle musaraa ediyorlardı [güreşiyorlardı]. Adalı Halil, Katrancı, Koca Yusuf, Filibeli Kara Ahmet, Koca Rüstem, Arap Sait ve emsâli başpehlivanlar, Aliço'nun yerine kaim olmak azminde idiler. Güreş, Katrancı'dan da yavaş yavaş geçiyordu; fakat diğerleri dipdiri ve terütaze idiler. Bilhassa Adalı ve Koca Yusuf, meydanın en namdar başları idiler. Molla, meydana bulunan hasımlarına nazaran hem okkaca hafif ve hem de iki koldan çolaktı. Adalı Halil, 125 okka vardı. Koca Yusuf, 120 okka idi. Arap Sait 125 okkadan ağır çekiyordu. Filibeli Kara Ahmet, Kara Osmanlar da bu ayarda adamlardı. Fakat Molla; ancak 70-72 okka kadardı. En iyi zamanı, 75 okka gelmişti. Molla, ablak çehreli, orta boylu, iri kemikli, adaleli bir pehlivandı. Hiç yağı olmayan, çelik yaya benzeyen bir vücudu vardı. Molla, fevkalâde zeki idi. Öğrendiği oyunlara oyun katar, yeni oyunlar icat eder, hasımlarını akla gelmedik oyunlarla mağlûp ederdi.

Hülâsa Molla, küçük ve hafif bir pehlivan olmakla beraber en müthiş başpehlivanlarca tehlikeli bir mevcudiyetti. Molla; Adalı Halillerin, Koca Yusuf'un mağlûp edemediği başpehlivanları yendiği gibi Koca Yusuf'un bir türlü mağlûp

³⁸ Basım yılı 1942.

edip meydandan çıkarmadığı Adalı'yı da müteaddit [pek çok] kereler mağlûp etti. Hatta Koca Yusuf'u bile hataladı. Son devirlerden bugüne kadar Molla ayarında bir pehlivan daha gelmedi. Yalnız, bunlar içinde Hergeleci İbrahim pehlivan müstesnadır. Çünkü Hergeleci İbrahim de Koca Yusuf'un bir türlü mağlûp edemediği pehlivanları, birer birer mağlûp etmişti. Hergeleci, Adalı'yı yenmişti. Bu mukayeseler gösteriyor ki Molla, zamanının ferdi idi. Onun elini tutacak pehlivan yoktu; yalnız Molla, bir rüzgâr gibi gelip geçti. Hayatı bir kurşunla nihayete erdi. Molla'nın hayatı ve pehlivanlığa girişi, babasıyla ve kardeşleriyle mücadelesi, medrese hayatı, başpehlivanlık mertebesine kadar olan boğuşmaları birer standır. Birer romandır. O, binbir mahrumiyetlere, hatta istiskallere [aşağılamalara] katlanarak azminden, aşkından dönmemiş; pehlivanlık üzerinde durmuş ve nihayet yalnız Türk pehlivanlık tarihinin değil, dünya spor tarihinin kaydettiği en yüksek mertebeye yükselmiştir. Molla'yı anlamak için onun hakkında söylenenleri, hasımlarının ağzından işitmek kâfîdir. Belki okuyucularım şüpheye düşerler ve derler ki: *"Bu nasıl şey? Hem iki koldan çolak hem boysuz hem hasımlarına nazaran 50-60 okka eksik olan bu adam, nasıl meydana hâkim olmuştur?"* Evet, okuyucularım haklıdır! Hasımlarına nazaran her taraftan noksan olan Molla'yı, bu suretle mütalaa etmek ve biraz şüphelere düşmek ve hatta daha ileri giderek Molla'yı uydurulmuş bir şahsiyet olarak muhayyel bir adam gibi almak vardır. Hayır, hiçbir vakit böyle düşünmemelidir! Molla, mevcuttur. İki kolu kırık olan Molla, okkası hafif olan Molla, harikalar yaratmıştır. Onun güreşini görüp de titremeyen, heyecana kapılmayan ve hatta ağlamayan yoktur. Molla'yı görüp de bugün sağ olarak kalan bir veyahut iki şahsiyet, onu hikâye ettikleri zaman bile gözleri yaşarıyor.

Molla'nın ikinci ustası meşhur Suyolcu Mehmet pehlivandır.³⁹ Suyolcu Mehmet pehlivan, o devrin büyük orta pehlivanlarından. Molla'ya, güreşin bazı inceliklerini öğretmiştir.

Şurası tarihen sabittir ki pehlivanlıkta ustalık ve maharet İstanbul'dadır. O vakitler gerek Anadolu'nun gerek Rumeli'nin en namdar pehlivanları bile İstanbul'a uğramamışsa pehlivan sayılmazdı. Mesela Rumeli'nin en büyük pehlivan membar olan Deliorman'da bir başpehlivana sorarlardı: *"İstanbul'a gittin mi?"* Eğer o: *"Hayır,"* derse şöyle cevap verirlerdi: *"Daha başpehlivanlığın belli değildir!"* Çünkü İstanbul; Anadolu'nun, Rumeli'nin ve geniş uçsuz bucaksız Türk İmparatorluğu'nun durak yeri idi. Akla hayale gelmedik başpehlivanlar buraya gelirdi. Sonra padişah maiyetinde seçili başpehlivanlar vardı. İşte bu sebeple İstanbul, pehli-

³⁹ Kendisi de eski bir pehlivan olan Halis Erdem *Doğuşundan Günümüze Kırkpınar* adlı eserinde Çolak Mümin'in İzmir'de yaşayan torunlarının kendisine başvurarak Suyolcu'nun Mümin'in hocası olduğu iddiasını reddetdiklerini Çolak Mümin'e İstanbul'da yol gösterdiğini ve güreş piyasasında isminin duyulmasını sağladığını söylediklerini naklediyor. (Haz.)

Bknz. Halis Erdem, *Doğuşundan Günümüze Kırkpınar*, Dahi Yayıncılık Eğitim Basın Ticaret, İstanbul, 2013, s. 382.

Mümin Pehlivan (Sakallı) Suyuolcu Mehmet pehlivan ile.

Akkoyunlu
Kazıkçı Kara Bekir

AKKOYUNLU KAZIKÇI KARA BEKİR⁴⁹

Akkoyunlu Kazıkçı Kara Bekir, yüz sene zarfında gelmiş geçmiş Türk pehlivanlarının en namdarlarından biridir. Akkoyunlu, aslen Sivaslıdır.⁵⁰ Van Akkoyunlularından Sivas'a muhaceret etmiş olan bir aileye mensup olduğu anlaşılıyor. Akkoyunlu ailesinin Timurlenk zamanında ve Yıldırım Bayezid devrinde Sivas'ta tavattun ettikleri istidlâl olunur [yerleştikleri delil gösterilir].

Akkoyunlu Kazıkçı Kara Bekir, II. Sultan Mahmut Devri'nde dünyaya gelmiştir ve Sultan Mecid Devri'nin başpehlivanlarından. Sultan Aziz Devri'nin ilk başlangıçlarında yine başpehlivan olarak yaşamıştır. Akkoyunlu Kazıkçı Kara Bekir'in Deliormanlı olduğunu ve orada bulunan Akkoyun köyünden olduğunu iddia edenler vardır fakat benim uzun uzadıya yaptığım tetkikat, Akkoyunlu'nun Deliormanlı olmayıp Sivaslı olduğunu meydana çıkarmıştır.

Sivas, pehlivan yatağıdır. Evvelden Sivas'ta büyük pehlivanlar yetişirdi. Bugün dahi Sivas pehlivan yuvasıdır. Meşhur Keçeli, Sivaslıdır. Sicimoğlu, Sivaslıdır. Anadolu pehlivanları, yağ güreşi yapmayı bilmediklerinden dolayı bu pehlivanların saray muhitinde ve etrafta o kadar namları söylenmemiş bulunuyor fakat Anadolu pehlivanları, kendi muhitlerinde namları ile, destanları ile yaşarlar ve Anadolu'lular eski ve yeni pehlivanlarını bilirler. Akkoyunlu Kazıkçı Kara Bekir'in asıl memleket ismi Bekir'dir. Kara yağız olduğu için ona "*Kara Bekir*" derlerdi. Kazıkçı lakabını, Deliorman'da ve Rumeli'de bulunduğu sıralarda kazanmıştır. Kazık, yağ güreşinde meşhur ve tespit edici bir oyundu. Kara Bekir, yağ güreşinde kazık oyununu çok kullandığı için lakabına bir de Kazıkçı ilave edilerek ismi "*Kazıkçı Kara Bekir*" olmuştur. Kazıkçı Kara Bekir, 2 metreye yakın boya mâlik imiş. Anlattıklarına nazaran Kazıkçı, Aliço'dan da Koca Yusuf'tan da boylu imiş. İri kemikli, fevkalâde müşekkel [düzgün vücutlu, gösterişli], adaleli, elli ayaklı, hiç yağı olmayan örs gibi bir vücuda mâlikmiş.

⁴⁹ Basım yılı 1942.

⁵⁰ Âtîf Karaman, Kazıkçı Kara Bekir'in, Rumelili olmasının daha büyük ihtimal olduğunu ifade etmiş, bunu da *İkdam* gazetesinin 28 Kânunusani 1900 tarihli bir haberine dayandırmıştı, Celal Davud Arıbal ise adeta bir orta yol bularak Kazıkçı Karabekir'in edcadının Deliorman'ın Akkoyunlu köyünden olduğunu ama kendisinin Sivas'ta doğduğunu yazıyor. Ama Arıbal'ın bu konuda iddialı olduğu söylenemez zira yazının başında "*Kazıkçı Kara Bekir'in Sivas'ta doğduğu rivayetlerine ben de inanır gibiyim,*" diyerek bir bilgiye göre değil rivayetlere göre bir tercih yaptığını ortaya koymuş oluyor. (Haz.)

Bknz. Âtîf Kahraman, *Cumhuriyete Kadar Türk Güreşi*, C. 1, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989, s. 122.

Celâl Davud Arıbal, "Yağlı Güreşte Ün Salan Pehlivanlar, Kazıkçı Karabekir", *Zafer*, 29.07.1949, -3- s. 4.

Kazıkçı'yı görüp de elyevm [bugün] sağ olan bir kişi var. O da Suyolcu Mehmet pehlivandır. O, Kazıkçı'yı şöyle anlatıyor:

“Kazıkçı İstanbul'a gelecek dediler. Yelken kayığı ile gelecekmış. Zaten o vakitler hep yelken kayıklar ile sefer yapılırdı. Kazıkçı'nın İstanbul'a geleceğini duyan meraklılar, Yemiş İskelesi'ni doldurmuştu. O vakit kayıklar, Yemiş İskelesi'ne yanaşırlardı ve oralara demirlerdi, rıhtım filan yoktu. Birçok kalabalık Kazıkçı'yı karşılamağa gelmişti. Ben de Fatih Medresesinde bulunan bazı pehlivan arkadaşlarla ve Kazıkçı'nın yakın hemşerileri ile Yemiş İskelesi'ne gittim. Doğrusu bu adamı merak ediyordum. Onun, Arnavudoğlu ile Kvasoğlu Koca İbrahim ile, Sülo ile güreşlerini işitmiştim. Nihayet Kazıkçı kayıktan çıktı. 40-45 yaşlarında vardı. Hicaz'a gidiyordu. Hac yapacaktı. İhtiyarlık çağına doğru ayak basmasına rağmen fevkalâde diri ve tüvana [kuvvetli, dinç] idi.”

Suyolcu diyor ki:

“Kazıkçı'yı bir gece medresede yağladım. Vallah sırtında ense kökünden ta kuyruk sokumuna kadar iki torik balığı iriliğinde kabarmış adale parçaları vardı. Fevkalâde çetin ve kavî [kuvvetli] bir pehlivandı...”

Kazıkçı Kara Bekir, küçüklüğünden beri pehlivanlıkla uğraşırđı. Büyüdükten sonra başpehlivan oldu. Sivas vilayeti dâhilinde ne kadar pehlivan varsa yendi. Sonra Amasya, Tokat, Çorum vilayetlerinde bulunan pehlivanlarla iddialı güreşler yaptı. Yozgatlı meşhur Kara Manda ile, Tosyalı Kel Abdullah ile, Amasyalı Yürükoğlu ile, Tokatlı Deli Oğlan ile müthiş güreşleri vardır.

Yozgat, Amasya, Tokat, Çorum gibi yerler pehlivan yatağıdır. Malatya'ya ve şarka doğru geçerseniz pehlivan bulamazsınız; fakat Harput ve civarı pehlivan yatağıdır. Kazıkçı'nın Anadolu'daki güreşleri hep karakucaktır. Yani kuru, yağsız Türk güreşidir. Türkler yağ güreşi nedir, bilmezler. Yağ güreşi, Roma ve Yunan'ın kadim güreşidir. Rumeli'yi ve İstanbul'u fetheden ecdadımız, yağ güreşini Bizanslılardan almışlardır. Ona incelik vermişlerdir. Bizans İmparatorluğu zamanında hipodromda (Sultanahmet Meydanı) Rum pehlivanları kispet giyip yağlanarak güreşirlerdi. Bu da gösteriyor ki yağ güreşi, Türk güreşi değildir. Eğer yağ güreşi Türk güreşi olmuş bulunsaydı, bunun izlerine Orta Asya'da Kafkasya'da ve Anadolu'da rastlamış bulunurduk. Üsküdar'dan öteye Anadolu'dan, ta Büyük Asya doğusuna kadar Türkler, yağ güreşi nedir bilmezler. Rumeli Türkleri, hep yağla güreşirler. Bu da Bizans verasetidir.⁵¹

Bazı cahiller hatta ihtiyar pehlivanlar, orada burada yağ güreşinin Arap güreşi olduğunu söylerler. Hâlbuki Arap aşiretleri, Arap kabileleri ve Arabistan'ın toplu olan kümelerinde yağ güreşi diye bir şey ne görülmüş ve ne de işitilmiştir. Arap ne kispet biliyor ve ne de yağlanıp güreşmesini... Eğer Arap milleti, yağ güreşini bilmiş olsaydı ve bu güreş onun malı olsaydı, herhâlde bugün dahi izlerine rast gelmemiz muhakkaktı.

⁵¹ Bu paragraftaki iddia için sadece akıl yürütmek yeterli değildir. Mutlaka Bizans ve Roma dönemlerinde bu güreşin yapıldığını gösteren tarihsel kayıtlara da atıf yapılmalıdır. (Haz.)

Recueil Moeurs et costumes des Orientaux (Dessins en couleurs) adlı eserde Türk güreşçileri.

Luitens delij Delly

Zingst. delij

Hergeleci İbrahim

HERGELECI İBRAHİM⁵⁸

Hergeleci İbrahim, II. Sultan Hamid Devri'nin en namdar pehlivanlarından biridir. Hergeleci lakabı, babasının ve kendisinin katır sürücülüğü yaptığından dolayı izafe edilmiştir.

Evvelden tüccar malları, katırlarla ve hayvanlarla bir yerden bir yere naklolu-nurdu. Kervanlar vasıtasıyla konaktan konağa götürülürdü. İbrahim'in babası ve kendisi de mekkârecilik⁵⁹ederlerdi. Bu sebeple İbrahim'in lakabı "Hergeleci" diye yâd olunmaya başlamıştır. Hergeleci lakabının, pehlivanlığıyla alâkası yoktur. Birçok pehlivanlarımızın lakapları, pehlivanlıklarından mütevellittir [doğmuştur]. Hergeleci, hafif okkada bir pehlivandı; ancak ve azami 70 okka idi. Hâlbuki devri-nin başpehlivanları, 115 kiloluk, 130 kiloluk adamlardı, yani hemen hepsi 100'er okkadan aşağı pehlivanlar değildi. Hergeleci, Sultan Mecid Devri pehlivanların-dan meşhur Arnavudoğlu gibi usta ve zeki bir pehlivan idi ve onun gibi de okkası hafifti. Arnavudoğlu, daha hafif bir pehlivandı; ancak 66 okka geliyordu.

Hergeleci, Sultan Aziz Devri başpehlivanlarından meşhur Yürük Ali'ye ben-zer. Boyu, çehresi ve hatları, tam Yürük Ali'nin aynıdır; yalnız Yürük Ali, 80 okkadır. Yani Hergeleci'den 5 okka fazla bir pehlivan... Yürük Ali, Hergeleci'ye benzemekle beraber, biraz daha kemikli, biraz daha adaleli idi. Yüzü de müdev-verdi [yuvarlak].

Hergeleci, ecdaden pehlivandır ve güreş tarihimizde büyük nam bırakmış bir babayiğittir. Hergeleci, küçük yapıda bir adam olmakla beraber Koca Yusuf lar-la, Adalı Halil pehlivanlarla, Koca Rüstemlerle karşı karşıya çarpışarak meydan almıştır. Hergeleci'nin güreş hayatı ve tarihi zengindir. Yaptığı güreşler üstadâ-nedir. Hergeleci'nin çırağı, meşhur Cihan Pehlivanı Kara Ahmet'tir. Görülüyor ki Hergeleci, çırağıyla iftihar duymuş bir pehlivandır. Çırağı, bütün cihanı, Paris Güreşlerinde yenerek nâm almış bir Türk babayiğididir.

Hergeleci İbrahim, anasıl [köken olarak] Deliormanlıdır ve Ezerçelidir. Ustası da Ezerçe köyüne yakın Torlaklı köyünden Deli Hafız'dır. Deli Hafız, zamanının başpehlivanlarından idi ve güreş üstatlarından bulunuyordu. Hergeleci, Torlaklı Deli Hafız'dan güreşin girdisini çıktısını öğrendi. Pek küçükken babası Herge-leci'yi çirak vermişti. Hergeleci, ustasından ayrılmazdı. Köyleri birbirine yakın olduğu için hemen daima beraber bulunurlardı. Hergeleci, ustası Deli Hafız'la muhaceretten muhacerete [göçten göçe] uğradı. Gaddar Slav istilası önünde Deli-orman'ın bu babayiğit çocukları muhaceret ede ede ömürlerinin sonunda İzmit'e kadar geldiler. Hergeleci'nin son muhaceret konağı İzmit'tir. Çok garip bir tesa-

⁵⁸ Basım yılı 1942.

⁵⁹ Mekkâreci: Yük hayvanı ile taşımacılık yapan kimse. (Haz.)

düftür ki muhaceret bile Hergeleci'yi ustasından ayıramamıştır. Hatta ölüm bile onları bir arada yan yana bulmuştur. Hergeleci'nin mezarı, İzmit vilayetinin Derbent'le İzmit arasında bulunan Sarımeşe köyündedir. Ustası Torlaklı Deli Hafız'ın mezarı ile yan yanadır. Taşlarının üzerinde isimleri yazılıdır. Köylülerimizin ne kadar âlîcenâp [cömert, onurlu] ve ananelerine sadık olduklarını biliriz. Onların bu varlıklarıdır ki bize büyüklerimizi ve tarihimizi muhafazaya vasıta oluyor. Eğer köylülerimiz ve mukaddesatlarına hürmetleri olmamış olsa ne Hergeleci'nin ve ne de buna mümasil [benzer] millî kahramanlarımızın eserlerini ve mezarlarını bulmak, münevverlerimize [aydınlarımıza] nasip olmayacaktır.

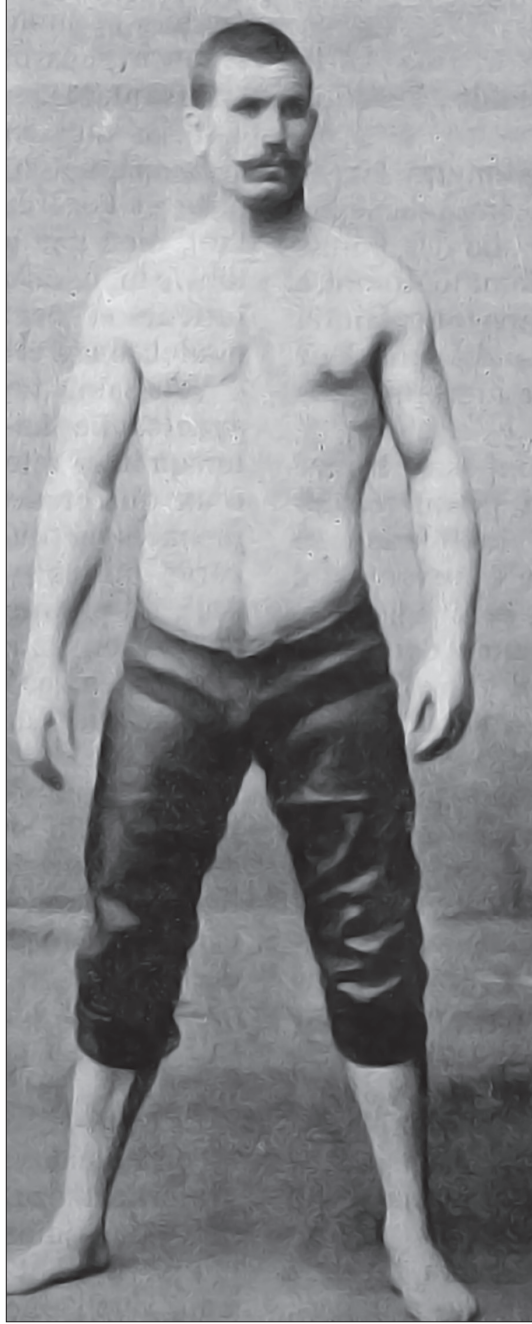
Hergeleci, âhir ömrünü muhaceretlerin verdiği yoksullukla pençeleşerek [geçirmiş], ıstıraplar içinde terki hayat eylemiştir. Tarihî bir vesika mahiyetini haiz olduğu için İzmit'te oturan ve aslen İzmit civar köylerinden olan İrfan Pehlivan isminde bir zat,⁶⁰ *Türk Yolu* gazetesinde neşrettiği bir vesikaya nazaran Hergeleci İbrahim'i, muhacir nüfus kütüğüne göre Hezargradlı olarak gösteriyor. Ben, evvelce yaptığım tetkikatta, Hergeleci'yi herkes gibi Ezerçeli biliyordum. Bu ilana nazaran Hezargrad'da tevellüt ettiği [doğduğu] anlaşılıyor. Acaba bu nüfus kaydı sonradan çıkmış ve muhaceret dolayısıyla Hezargradlı mı olarak tevellüdünü gösterilmiştir? Bizim bildiğimiz Hergeleci İbrahim, Ezerçelidir. Mâmâfih [Bununla beraber] bir vesika olmak üzere İrfan Pehlivan'ın neşrettiği nüfus kaydını da buraya kaydetmiş bulunuyorum. Bir de İrfan Pehlivan, Hergeleci'nin nüfus kütüğüne nazaran 58 yaşında vefat ettiğini ilan etmiştir. Biz, Hergeleci'nin 65 ile 70 yaş aralarında vefat ettiğini biliyorduk. Tabii bu, bizim tahminimiz idi. Bir kayda istinat etmiyordu. Malûm ya, bizde eski nüfus doğumları, daima küçük gösterilirdi. Bilhassa erkeklerin yaşları, daima 5-10 yaş küçük kayda tâbi idi. Sebepleri de askerlik dolayısıyladır. Nüfusları geç çıkarır ve ihbar ederlerdi. İrfan pehlivanın neşir ve ilan ettiği 58 yaş, acaba böyle bir kayda tâbi olmasın? Her ne hal ise, bir vesika olmak üzere İrfan pehlivanın *Türk Yolu* gazetesi ile bize mâlum kıldığı notları da kitabıma geçirmiş bulunuyorum.

Hergeleci, güreş meydanından çekildikten sonra çok acı sıkıntılara hedef olmuştur. Güreştiği zamanlar, muhacir olduğu halde hayatı yerinde idi. Çünkü güreşlerden kazanıyordu. Muvaffakiyetli bir başpehlivan olduğu için 5-10 para kazanıyordu. Hergeleci, güreştiği zamanlar iyi bir hayata mâlikti. Mısırlı Halim Paşa'nın⁶¹ maiyetinde bulunuyordu fakat ihtiyarlayıp da güreş meydanından çekildikten sonra fukaralık onu ıstıraplara sevk etti. Şunu yazabilirim ki Hergeleci İbrahim, Türk pehlivanlığının en son üstatlarından biridir ve yine diyebilirim ki

⁶⁰ Söz konusu şahıs kendisinin de Hergeleci'nin öğrencisi olduğunu ifade eden Cumhuriyet Türkiye-si'nin pek çok güreş organizasyonunda hakem olarak vazife almış; ayrıca yağlı güreşteki kurallar, nizami yenme şekilleri ve oyunları gösteren son derece kıymetli *Türk Güreşi* adlı eserin de müellifi olan İrfan Dergin'dir. (Haz.)

Bknz. İrfan Dergin, *Türk Güreşi*, Millî Eğitim Bakanlığı Beden Terbiyesi Müdürlüğü, İstanbul, 1950.

⁶¹ Meşhur Sadrazam Said Halim Paşa'nın kardeşi Abbas Halim Paşa'dan bahsedilmektedir. (Haz.)

Hergeleci İbrahim pehlivan iri yapılı olmasa da gelmiş geçmiş en atletik ve hünnerli pehlivanlardan biri olmasıyla temayüz etmişti.

Sultan Aziz'in
Pehlivanlıkları

SULTAN AZİZ'İN PEHLİVANLIKLARI⁶⁵

Birçok kişiler, Sultan Aziz'in pehlivan olduğuna inanmak istemiyor... Bunun sebeplerini daha ziyade Türk tarihini bilmezliğimize atfetmek doğru olur.⁶⁶ Eğer tarihimizi bilmiş olsaydık o vakit Sultan Aziz'in pehlivan olup olmadığı üzerin-

⁶⁵ Basım yılı 1942.

⁶⁶ Sultan Aziz'in kışpetini giyerek er meydanına inmesi meselesi, Sami Karayel'le pehlivan menkıbelerinin en önemli kaynağı olan Suyolcu Mehmet pehlivanın arasını açacak kadar büyük bir krize sebep olmuştur. Suyolcu Mehmet, Sultan Aziz'in meydanlara inerek güreş yaptığını katiyetle redderek "Eğer Sultan Aziz kışpet giyip güleşmeğe kalkaydı, delirmiş diye daha o zaman tahttan indirirlerdi" diyecek buna mukabil Sami Karayel topladığı menkıbelerin kaynakları arasında Suyolcu'yu saymayacak Yeni Sabah gazetesindeki bir yazısında "Bugün eski pehlivanlarımızdan kimse kalmadı. Bir tek kişi var ki, o da okumak, yazmak bilmediğinden bir şey bilmiyor. Çünkü hatıralarını iyice muhafaza edememiş. Aynı zamanda da fazlaca mübalağa ediyor. Tarafgirlikler yapıyor " diyerek isim vermeden Suyolcu'yu tenkit edecektir. Aradaki ihtilaf o kadar büyümüştür ki 107 yaşındaki Suyolcu Mehmet İsmail Habip Sevük'e verdiği mülakatta Sami Karayel'in hayatının son döneminde kendisiyle görüşme taleplerini kabul etmediğini ifade ederek doğruyu söylemenin ölüyü hayırla anmaktan daha hayırlı olduğunu ifade edecekti. Sultan Aziz'in güreşmesi meselesi sadece iki şahsın ihtilafı olmaktan çıkmıştır. Eski Bir Pehlivan mahlasıyla pehlivan yazıları kaleme alan Murat Sertoğlu da Suyolcu Mehmet pehlivanla paralel görüşler serdederek Sultan Aziz'in güreştiğini reddederken Sultan'ın maharetli bir pehlivan olduğunu savunanlardan Celal Davut Arıbal'ın Sertoğlu'na verdiği cevap konuyu karmakarışık bir hâle getirecek cinstendir:

Bir suale cevap:

Anafartalar caddesinde, Zincirli Camii karşısında 7U numaralı dükkanda Fikret Baran, gazetemize gönderdiği bir mektupta:

"Abdülaziz'in padişah olduktan sonra güreş yaptığı hakkındaki yazınız ile, Yeni Sabah gazetesinde çıkan aynı mevzu hakkındaki yazı arasında mübayanet[karşıtlık, zıtlık] vardır. Bizi sarih olarak tenvir ediniz[aydınlatınız]" diyor.

Meraklı okuyucum, Yeni Sabah'ta çıkan yazıyı da göndermiş. (Eski bir pehlivan) arkadaşın yazdığı bu tefrikada: Araştırıp soruşturmalar, tetkikler tahkikler Sultan Aziz'in padişah olduktan sonra güreşmediği merkezindedir. Sultan Aziz devrini yaşamış olan insanlar bugün belki vardır.

Doğum tarihim 1290[1874] olduğu için ben o devri yaşamış değilim. Fakat Sultan Aziz daha küçüklüğünde pehlivanlığa merak etmiş ve babasından kendisine intikal eden Yozgatlı Hasan'dan ders almıştır. Veliahtlığı zamanında da, padişah olduktan sonra da başpehlivanlarıyla güreştiğini kendisine askerlik etmiş ve o vakit orta pehlivanı olan rahmetli hocamız Suyolcu Mehmet efendi, İstanbul'da Çemberlitaş yanındaki Atik Ali Paşa Camii avlusunda bizi etrafına toplar, bu güreş menkıbelerini anlatırdı. Bu sohbetlerde rahmetli Sami[Karayel] de bulunurdu. "Padişahın bazı güreşlerinde, onun başpehlivanlarıyla beraber diğer saraya mensup pehlivanlar da güreş meydanının bir kenarında durur, güreşleri seyrederdik" derdi.

Bir padişahın soyunup yağlanıp pehlivanlarıyla güreş edip edemeyeceğini muhakeme etmek benim ve kaleminin salâhiyeti haricindedir. Artık bunlar tarihe intikal etmiştir. Padişahların yaptıkları mantığın çerçevesine girmiyen ne çılgınlıklar vardır? C. A.

Celal Davut Arıbal, *Zafer Gazetesi*, "Bir Suale Cevap", 16.07.1949, s. 4.

Güreş tutkusu sebebiyle ve pehlivan endamlı bir padişah olduğundan kendisinin de güreştiği söylentileri de çıkmış olan Sultan Abdülaziz Han.

deki tereddütlerimize hiç de meydan vermemiş olurduk. Çünkü Türk tarihi baştanbaşa pehlivanlık ve babayiğitlik tarihidir ve Türk hakanları hemen baştanbaşa birer cengâver pehlivandırlar. Yalnız Osmanlı hakanları değil, eski Türk hakanları da birer pehlivan idiler.

Bize acayip geliyor ve bu acayiplik bize Tanzimat'tan sonra aşılarmıştır. Kendi kendimize şöyle düşünüyörüz: “Hiçbir hakan pehlivan olur mu?”

Tanzimat'tan sonra Osmanlı cemiyeti yavaş yavaş eski yiğitlik zevkinden ve ananelerinden uzaklaşarak züppe bir tip vücuda geldi.

Tanzimat'ın ecnebi ruhu; Türk babayiğitliğini yavaş yavaş yıkarak yerine âtil [tembel, işe yaramaz] bir cemiyet, âtil bir kalem efendisi vücutlandırdı ki bu ecnebi ruh, tam manasıyla emeline muvaffak olmuştur. Çünkü Türk'ün yiğitlik ruhunu şehirlerde öldürmüştür. Fakat Türk'ün pehlivanlık ve babayiğitlik ruhunun öldürülmeyen bir yeri vardır: O da köyleri... Ecnebi ruh bir türlü bu köylere nüfuz edemedi. Tanzimat'tan beri şehirler üzerine hâkim olmaya çalışan yabancı ruhun aşısı Türk köylüsünün kapısına yanaşamadı.

Helvacı, yine o helvacı... Leblebici, yine o leblebici... Rençper, yine o rençperdir. O, ananelerine sadıktır. Allah'a şükür ki Türkiyemizde köylü nüfus yüzde seksen yedi buçuğu buluyor. İşte en kahhar bir kuvvet!..

Anadolu köylüsü, bayram ve seyranlarda güreşirler, koşarlar, at yarışları yaparlar, cirit ve millî rakslar oynarlar. Hiçbir Anadolu köyü yoktur ki ve yine hiçbir Anadolu yoktur ki güreş bilmesin. Bu Türk; pehlivandır, babayiğittir. Bunun icabı olan vasıtalara başvurur ve bu hareketlerden zevk alır.

Anadolu köylüsünün bayram günleri, pazar günleri, cuma namazından sonra boş saatleri mutlak birbirleriyle güreşmekle geçer. Onların eğlenceleri güreşmektir, koşmaktır, taş atmaktır, at yarıştırmaktır. Bu yiğitlik ruhunu, Tanzimat-ı Hayriye'nin ecnebi ruhu öldürememiştir. Binaenaleyh kökümüz çok kuvvetlidir ve babayiğitlimiz, pehlivanlığımız ecdat ruhunu yaşatacak derecededir.

Biz, ecnebi ruhunun verdiği züppelikle düşünerek bir hakanın, bir başbuğun pehlivan olmayacağını pehlivanlığın bir hakan, bir başbuğ için adilik olduğunu görüyor ve inanmıyoruz. Hâlbuki Türk tarihi; pehlivanlık, babayiğitlik tarihidir.

Türk serdarları, Türk veziriazamları, Türk başbuğları, Türk hakanları hemen ekseriyetle pehlivandırlar. Osmanlı hakanlarının yarısından fazlası sporcudur ve dünya rekoru tesis etmiş hakanlar vardır.

Osman Gazi pehlivandı ve çok kuvvetli bir cengâverdi. Yıldırım Bayezid pehlivandı. Silah kullanmakta ve ata binmekte eşi yoktu. Genç Osman pehlivandı. IV. Murad, dünya ağırlık kaldırma şampiyonudur.⁶⁷ Onun tek kolla kaldırdığı ağırlığı daha bugüne kadar kimse kaldıramamıştır.

⁶⁷ Bu unvanı yazar mübalağa olarak ve yakıştırma yollu veriyor. Yoksa o zaman böyle bir yarışma ve unvan yoktur. (Haz.)

Yozgatlı Kel Hasan

YOZGATLI KEL HASAN⁸¹

Yozgatlı Kel Hasan, II. Sultan Mahmud-ı Adlî Devri'nin en namdar başpehlivanlarından biridir.

Yozgatlı Hasan'ın, aslen Yozgat'ın Hasbekli köyünden olduğunu söylerler. Fakat Yozgatlı olduğu, zaten lakabı ile de malûmdur. Evvelden Yozgat'tan çok namdar pehlivanlar yetişirdi ve birçok Yozgatlı başpehlivanlar gelip geçmiştir.

Yozgatlı Hasan, aslen Kalyoncu ocağına mensup olup Kaptan-ı Derya maiyeti pehlivanlarındandı.

1241 Hicrî senesine kadar kaptan-ı deryalar maiyetinde pehlivanlardan mürekkep bir tabur kalyoncu bulunurdu. Kaptan paşaların maiyetindeki pehlivanların adedi malûm değilse de bazı mehazlere [kaynaklara] göre bin kişiden mürekkep imişler. Kaptan paşalar maiyetinde bin kişilik pehlivan bulunması tertibi, Fatih Sultan Mehmed zamanından itibaren kurulduğu anlaşılıyor. Meşhur tirendaz [okçu] Tozkoparan'ın ve yine meşhur tirendaz Bursalı Şüca'nın Kaptan-ı Derya maiyetlerinde pehlivan oldukları sabittir.

Tozkoparan; iki metre on sekiz santim boyunda bir pehlivandı. Müthiş kuvvete sahip olan bu pehlivan, aynı zamanda tirendazdı. Tozkoparan, Fatih Sultan Mehmed Devri'nde yetişmiş⁸², nadir sporculardan biridir. Onun attığı oku bugüne kadar kimse aşamamıştır.

Tozkoparan'ın, İstanbul Okmeydanı'nda namına dikilmiş abidesi vardı. Ben, gençliğimde bu dikili kitabeyi gördüm. Bugün bu abideler ve kitabeler; Karılar Çeşmesi'nde, Piyale'de, Okmeydanı'nda Arnavutların vücuda getirdikleri bostan tarlalarının ve kulübelelerinin temel taşlarını teşkil etmektedir.

Bahçıvanlar, bu sahihsiz tarihî kitabeleri yerlerinden sökerek, kırarak duvar ve temeltaşı yerine kullanmışlardır. Eee; Bir Arnavut bahçıvanın düşüneneceği bundan başka ne olabilirdi? Okmeydanı'nı boş bulmuş Arnavut muhacirler şimdi orasını bostan tarlaları haline getirmişlerdir. Bahçeler içinde teşekkül eden Arnavut kulübelerinin temelleri, Türk pehlivanlarının namına dikilen tarihî menzil taşlarıyla da desteklenmiş bulunuyor. Bir millet, ananelerini [geleneklerini] ve tarihini kanık-sadığı ve unutmaya başladığı günden itibaren yaşamak hakkını kaybetmiş olur.

Milletler, ananeleriyle ve tarihleriyle yaşarlar. Bir milletin üzerine çöken müstevli anasır [işgalci unsurlar], kendi menfaatlerinden başka bir şey düşünmezler. Kendi menfaatleri namına yaşamak ve zengin olmak için sinesine üşüştükları ve

⁸¹ Basım yılı 1943.

⁸² Kasımpaşa Kulaksız Okspor Derneği Lokali'nin önünde Tozkoparan İskender'e ait rekor taşında yer alan 957 (Miladi 1550) tarihi onun Fatih Devri'nde değil Yavuz ve Kanuni dönemlerinde yaşadığı ihtimalini güçlendiriyor. (Haz.)

kondukları milletlerin anelerini, abidelerini, tarihini hiçe sayarlar... Fakat şurası bir hakikattir ki bir millet, benliğini kaybetmemişse bu gibi mütecevizlere katıyetle meydan vermez. Varlığı olan tarihine dokunanları baltalar hatta linç eder...

Yozgatlı Kel Hasan'ın da tirendaz olduğu muhakkaktır. Yalnız Yozgatlı'nın tirendazlıkta rekoru yoktur. Yüksek bir rekor tesis edemediği için namına dikilmiş bir menzil taşı yoktur. Yozgatlı eski tirendazlar ayarında değildi. Çünkü zamanla ne Tozkoparan ayarında ve ne de Şüca ve Kaptan-ı Derya Ahmet ayarında babayığitler kalmamıştı. Pehlivanlar Ocağı, diğer şubeler [şubeler] gibi yavaş yavaş sukuta uğramıştı [gerilemişti].

Sultan Mahmud-ı Adlî Devri, eski tarihî varlığımızın son devridir. Bu devrin ortalarında eski tarihî devrimizin söndüğünü, yeni bir devre girdiğimizi görürüz.

Yeniçeri Ocağı tefessüh etmiş [çürümüş] ve bu ocağa mümasil teşkilatımız sukut etmiş [benzer kurumlarımız gerilemiş] olduğundan ortadan kaldırılmıştı. Bu ilga [kapatma]; sükûnetle olmamıştı. Kanlı sahnelere vücut vermişti.

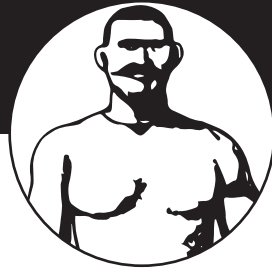
Yeniçeri Ocağı ve buna mümasil teşekküller ortadan kalktıktan sonra Avrupa mukallitliği [taklitçiliği] başlamıştı. Gerek deniz ve gerek kara kuvvetleri teşkilatımız Garplılaşıyordu [Batılılaşıyordu]. Fakat böyle olmakla beraber Sultan Mahmud Devri'nde eski anelerimiz ve benliğimize hanel [zarar] getirilmemişti. Her şey, benliğimiz içinde yeni bir teşekküle [oluşuma] doğru gidiyordu. Hatta, başımıza giydiğimiz Girit Rumlarının fesi bile benliğimize uydurularak vücutlandırılmıştı.

Fakat Sultan Mahmud-ı Adlî'den sonra Sultan Mecid tahta geçince anelerimiz kırılmaya ve tarihimiz baltalanmağa başladı. Buna sebep, Tanzimat-ı Hayriye'nin ilanıdır. Tanzimat-ı Hayriye'nin ilanı ile asil Türk aneleri kökünden sallandı. O vakte kadar Hristiyan anasıra [unsurlara], asil Türk milleti içerisinde idarî ve siyasî haklar verilmemişken Tanzimat-ı Hayriye'nin ilanı üzerine bu ekalliyetler [azınlıklar], birçok haklara mâlik oldular⁸³ ve birçok haricî tahrikâtla [dışarıdan kışkırtmalarla] idarî ve siyasî bünyemizde tezebzüb [karışıklık] vücuda getirdiler. İktisadî bünyemizi kökünden yıktılar. Bu müstevli [işgalci] kuvvet yavaş yavaş Türk ananesini, Türk tarihini başka simalarda vechelendirmeğe [şekiller vermeye] koyuldular.

İşte bu muazzam ve tarihî hadisedir ki eski Türk pehlivanlığı üzerinde de müessir [etkili] olmaktan geri kalmadı. Bütün yiğitler ocağını yıktı. Ortada ne Pehlivanlar Tekkesi kaldı ve ne de Tirendazlar tekkeleri... Bunlar birer birer mevkiilerini Garb'ın teşekküllerine [Batılı kurumlara] terk eder oldular. Hâlbuki Garp'ta babayığitlik ocağı namına bir şey yoktu. Çünkü Hristiyanlık, asırlarca evvel yiğitliğe düşmandı. İyi bir Hristiyan, zayıf, sıska ve tarikidünya [dünyayı terk etmiş, ruhban, zahit] olmalıydı. Bu, Hristiyanlığın en birinci kaide ve telkinatıydı. Bu

⁸³ Azınlıkların idari ve siyasi haklar elde etmesi Tanzimat Fermanı (1839) ile değil Islahat Fermanı (1856) ve I. Meşrutiyet'in ilanı (1876) ile gerçekleşmiştir. (Haz.)

Y ü r ü k A l i

YÜRÜK ALİ⁹⁰

Bu, pehlivanlarımıza dair yazdığım eserlerin sekizincisidir. Bu eserler, öyle üç buçuk, dört forma içine sığdırılacak kadar küçük eserler değildir. Mesela şimdiye kadar neşrolunan pehlivanların yevmî [günlük] gazetelerde çıkan hayatları iki yüz elli tefrikadan [yazı dizisi] aşağı olmamıştır. Bazıları üç yüz elli tefrikayı bulmuştur.

Mesela Kel Aliço, üç yüz yetmiş bu kadar tefrika etmiştir. Yürük Ali de üç yüz elli ve altmış tefrikayı bulacaktır. Fakat kâğıt buhranı ve zamanın nezaketi dolayısıyla kitap neşri güç olduğundan Ahmet Halit Kitaphanesi, bu eserleri hülasatülhülasa [özetin özeti] neşre karar vermiş ve bu suretle Türk okuyucularını tatmin etmeğe çalışmıştır.

Ben, bu küçük eserlerimde her pehlivanın şahsiyetini tam manasıyla tebarüz ettirmeğe [göstermeye] çalıştım ve bu babayiğit Türklerin bilhassa başpehlivanlıklarına ait menkıbelerini [destansı hikâyelerini] ve musaraalarını hiçbir açık yer bırakmadan toplamağa uğraştım. Yalnız bu pehlivanların deste, küçük orta, büyük orta ve başaltı güreşlerini hazfetmiş [çıkarmış] oldum. Esasen bu küçük güreşler o kadar alâkalı değillerdir. Alâkalıdır... Ve, bir pehlivanın nasıl olup da küçük yaştan yetiştiğini ve nasıl olup da bu kategorileri boğuşa boğuşa açtığını göstermekle de mukayeseye değer faydaları haizdir. Lâkin bu, bir nakisa [eksiklik] teşkil etmez. Her pehlivanın baş güreşlerini ve az çok tabiatlarını ve hususi ahvalini [özel hayatını] öğrenmekle ne idüğü mukayese olunabilir. Bu sebeple Ahmet Halit Kitaphanesinin böyle buhranlı bir zamanda bu eserleri üst üste tab' [basma] ve neşretme yükünü üzerine alması, takdirlere değer bir harektir.

Buhran zail olduğu [kriz ortadan kalktığı] takdirde veyahut bol kâğıda mâlik olduğumuz zaman bu eserleri mufassal olarak neşretmek, hiç şüphesiz mümkün olacaktır.

Birçok okuyucularımdan aldığım mektuplarda bu eserlerin neden yevmî gazetelerdeki mufassal [ayrıntılı] suretiyle neşrolunmadığını tebarüz ettiren fikirlere cevap vermek üzere burada bundan bahsetmek mecburiyetini duydum. Asıl sebebi budur. Başka türlü bir düşünüş yoktur.

Şurasını açıkça yazabilirim ve hiçbir tevazua lüzum görmem: Eğer ben, Türk pehlivanlık tarihine ait olan bu eserleri neşretmemiş olsaydım Türkler, maatteessüf [üzülerek söyleyeyim] babayiğitlerini bilmeyeceklerdi. Çünkü Tanzimat-ı Hayriye'den sonra rical ve münevverlerimiz [devlet adamları ve aydınlar]; Avrupa mukalitleliğine [taklitçiliğine] dökülerek Türk spor tarihine ait ne varsa baltalamışlardır ve sporculuğu bir tulumbacılık, haydutluk, itlik telâkkî etmişlerdir [saymışlardır]. Görülüyor ki Türk pehlivanlık tarihine ait menakıp [menkıbeler, destansı hikâye-

⁹⁰ Basım yılı 1943.

ler], Tanzimat-ı Hayriye'den sonra yok olmuştur. Fakat Tanzimat-ı Hayriye'den evvelki zamana ait eserlerimizde, Türk babayığitlerine ait mufassal malûmat [ayrıntılı bilgi] vardır. Gerek vakanüvis [resmî tarihçiler tarafından yazılan] tarihlerimiz ve gerek vakanüvis tarihlerimizin haricinde müstakilen [bağımsız olarak] yazılmış tarihlerimizde Türk babayığitlerine ait hikâyeler, tafsilâtle yer bulmuştur. Binaenaleyh, spor tarihimize ait benliğimiz, bu ecdat tarihlerinde yaşamaktadır. Onlardan istifade ederek Türk içtimaî [sosyal] bünyesine ait benliğimizi her vakit için yeni nesle vererek yaşatmak mümkündür. Fakat, Tanzimat-ı Hayriye'den sonra yüz bu kadar sene içinde spor tarihimize ait hiçbir hareket kayda geçmemiş olduğundan onları yaşatmak ve yeni nesle vermek, mümkünattan çıkmıştır.

İşte ben, şunu yapmış bulunuyorum: Bu yüz senelik son spor tarihimizin varlıklarını toplamak, bunları var etmek, yeni nesle sunmak...

Okuyucularım bana diyeceklerdir ki hem Tanzimat-ı Hayriye'den sonra spor tarihimize ait tek bir eser yazılmamış ve bir kayıt yoktur diyorsunuz ve hem de bu yüz senelik tarihi nasıl olup da tebarüz ettirip ortaya koymağa çalışmış bulunuyorsunuz?.. Evet, okuyucularımın hakları vardır. Ben, eserlerimin sıhhatini ve bir masaldan ibaret olmadığını ortaya koymak mecburiyetindeyim.

Evvela şunu arz edeyim ki ben, bugün elli dört yaşındayım. Bu geçmiş bir asrın yarısını yaşamış bir uzvuyum. Benden evvel olan ihtiyarlardan aldığım malûmat, bu bir asrı kâfi miktarda doldurmuş oldu.

Ben, küçük yaşta spora merak ettim. Yani on üç, on dört yaşından itibaren... Ecdadım Anadolu'ludur. Dede ve ecdat diyarım, Kastamonu'nun tarihî kazasından Köprübaşı köyündendir. Aslen dağ Türkmenidir. Zaten tarihî ismi Türkmen boylarından biridir. Babam, pehlivanlığa meraklıydı. Dedem de pehlivanmış ve Sultan Mahmud-ı Adlî kavaslarından [koruma görevlisi] bulunuyormuş. İstanbul'da doğduğum halde ailemin bana verdiye terbiye itibarıyla pehlivanlığa ve sporculuğa olan meylim yüksekti. Bu sebeple küçük yaştan beri Türk babayığitlerine ait menakıbı hem tatlı tatlı dinler ve hem de araştırıp not eylerdim. Yirmi yaşından sonra notlarımı tevsi [genişlettim] ve tanzim ettim. Otuz beş, otuz altı sene içinde en ihtiyar pehlivanlarla vaki olan konuşmalarımı ve bunların Sultan Mecid, Sultan Aziz, Sultan Murad ve Sultan Hamid devirlerine ait olan malûmatlarını birer birer not edip sakladım. Esasen tarihe meraklı olduğumdan bu notlar da beni enterese ediyordu. Hiç kimsenin akıl edip yapamadığı ve hatta herkesin haydutluk, tulumbacılık, serserilik addettiği bu mevzu üzerinde ısrarla durmuştum. Hayrettir; neden durdum bunun üzerinde acaba? Şurada kasem [yemin] ederim; *"Hem vallahi, hem billahi!"* küçükken hem sporu gizli yapar ve hem de gizli güreşirdim ve notlarımı da kimse görmesin diye gizli tutar ve saklardım.

Yüksek tahsilimi bitirdiğim zaman Meşrutiyet ilan olunmuştu. Bin üç yüz yir-

mi yedi senesi⁹¹ Türk mekteplerde ilk defa olarak jimnastik dersleri tesis olundu. Artık sporculuk, haydutluk tanınmayacaktı. Ben, çok meraklı bir sporcu olduğum için yüksek tahsilimin bana verdiği istikamet ve istikbal yüksekliğini terk ederek jimnastik muallimi oldum. Bu, İnkılâp Devri idi. Arkadaşlarım, öteki beriki bana sorarlardı:

- *Ne iş yapıyorsun?*

- *Muallimlik...*

- *Nerede?*

- *Darıüşşafaka'da... Gelenbevi İdasinde.*

- *Ne muallim misin*, dediler mi hapı yutardım. Ne cevap vereceğimi bilmezdim. Çünkü [onlara göre] spor ve jimnastikçilik bir tulumbacılık, haydutluk, haylazlık, cahillikti. Şu cevabı verirdim:

- *Muallimlik işte!*

Israr ederlerse nihayet:

- *Spor ve jimnastik muallimiyim*, derdim. Bunu işitenler hayretle yüzüme bakarlardı, beni en adi ve cahil bir adam olarak karşılardı.

Her ne hal ise!.. İşte ben, bu merak saikasıyla [sebebiyle] notlarımı oradan, buradan topladım. Sultan Aziz Devri başpehlivanlarının sağ kalmış ihtiyarlarıyla başbaşa kaldım. Sultan Hamid Devri'ni de kısmen gördüm ve yaşadım. Sultan Mecid Devri'ni de yine Sultan Aziz'in veliahtlığı zamanında yanında bulunan ihtiyar pehlivanlardan aldım. İşte bu notlardır ki bugün kırk sene sonra neşrolunmağa değer bir cemiyet buldu. Bu cemiyet ki pehlivan tefrikasını; siyasi bir icmale [başmakaleye], güzel ve edebî bir hikâye ve romana, aşkî ve dekolte bir mevzua terchen alenen okuyor ve alenen münakaşa ediyor... Kırk sene sonra da olsa bunu görmek, ümitlerin, hayallerin en tazesidir, en keyiflisidir.

Şimdi düşünüyorum; ne iyi etmişim de bu notları toplamışım.

Yegâne bana ümit veren şudur ki Türk millî ruhuna ne Tanzimat-ı Hayriye ne onun doğurduğu Babiâli efendisi tipi ve fikri ne de Avrupa mukallitliği ile içimize sokulan alâlatin [Latin tarzı] yapmacıklar tesir etmemiştir. Küllenmiş duran asil ruh bugün kıvılcım halinde canlanmış bulunuyor. Yine eski mücadele ve babayiğitlik ruhu kaynamaya ve taşmaya başlamıştır. Babayiğitleri sevmeye ve onları okuyarak iftihar duymaya, zevk almaya, heyecan taşımağa koyulmuştur. Bunu ölmeden görmek bizler için ne mutlu!..

Ben, yüz senenin karanlıklarına saplanıp küllenmiş olan notlarımı bugünün aydın cemiyetine sunarak tatlı tatlı okuttuğumdan dolayı hem iftihar duyuyor ve hem de spor tarihimizin, isim ve cisimleri defteriâmâle [amel defterine] geçmeden kaybolup gidecek olan babayiğitlerini yaşattığımdan, ruhlarını şâd ettiğimden dolayı da seviniyorum.

⁹¹ Verilen tarih Hicrî ise Miladî 1909-10 yıllarına, Rumî tarih ise Miladî 1911-12 yıllarına denk gelmektedir. (Haz.)

A r n a v u d o ğ l u

ARNAVUDOĞLU¹⁰³

Arnavudoğlu, dünya spor tarihinde gelip geçen pehlivanların ve sportmenlerin en namdarlarından biridir. Arnavudoğlu'nun müstesna şahsiyeti, iriliğinden, dev cüsseliğinden ileri gelmemektedir. Bilakis bütün dünyada gelmiş geçmiş pehlivanların ve sportmenlerin en hafif okkası bulunuyordu.

Arnavudoğlu, Sultan Mecid Devri başpehlivanlarından ve Sultan Aziz Devri başlangıcı başlarından. Bu babayiğit pehlivan, aslen Kastamonu'nun Canbaz köyündendir. Maatteessüf [üzülerek belirteyim] eski pehlivanlarımız gibi resmi yoktur. O devirlerde resim çıkartmak günah [bilinirdi] ve dinin aslı olmayan huraferlerine kapılarak resim çıkarmanın günah olduğunu telkin eyleyen yobaz fikirlerin tesiri altında kalan bu adamlar resim ıkartmamışlardı. Bu sebeple Arnavudoğlu gibi büyük ve namdar pehlivanlarımızın tasvirleri yoktur. Yalnız, elyevm berhayat olup -Allah daha çok ömür versin- doksan altı yaşında bulunan Suyolcu Mehmet Pehlivan, Arnavudoğlu'na yetişmiştir. Bu muhterem zatın verdiği notlara ve tasvirinin tarifine göre Arnavudoğlu'nun portresini çizmek mümkün olacaktır.

Arnavudoğlu'nun hayatı ve vücut alımları hakkında diğer notlara da sahip bulunuyorum. Bu notları bundan otuz beş, otuz altı sene evvel berhayat olan ve seksen beş yaşında vefat eden Sultan Aziz Devri başpehlivanlarından Pomak Deli Murat'tan naklen yazacağım.

Pomak Deli Murat'ı, Koca Deli Murat'la karıştırmamalıdır; Koca Deli Murat başkadır, Pomak Deli Murat da başkadır.

Koca Deli Murat, Sultan Hamid Devri başpehlivanlarından. Yüz yirmi beş okkalık bir dev cüssedir. Koca Deli Murat; Adalı Halil, Hergeleci İbrahim, Büyük Yaşarlar devrinde türemiştir. Koca Deli Murat'ı bizim nesilde bulunanların ekserisi tanır. Çemberlitaş'ta Osmaniye Matbaası kapıcısıydı. Top ve gür sakallı, iri yarı bir adamdı.

Koca Deli Murat, aslen Deliormanlıdır. Pomak Deli Murat da Deliormanlıdır. Fakat Koca Deli Murat, yalnız pehlivanlığıyla şöhet bulmuş bir adam değildir. Aynı zamanda Bulgarlarla yaptığı etin mücadelelerle de şöhet almıştır.

Koca Deli Murat, koca Balkan Dağlarında senelerce millî çete halinde dolaşarak Bulgarların, Türkler üzerine yaptığı cinayet ve mezalime karşı koymuş bir kahramandır. Koca Murat, birçok Deliormanlı babayiğit pehlivanlarla silaha sarılıp dağa çıkmıştır.

Bulgarlar, istiklallerini kurtarmak için Osmanlı Türklerine karşı mücadele halinde idiler. Moskoflar, en büyük hâimleri [idi]. Moskoflar, silah ve zabıt vererek Bulgarları yer yer isyana teşvik ediyorlardı. Türk köylerini ve kasabalarını basarak

¹⁰³ Basım yılı 1942.

Paris'e talihlerini deneyen Türk güreşçiler Nejdât, Koç Mehmet ve Koca Hasan Fransız spor mecmualarına bu şekilde konu olmuştu.

bütün Türkleri camilere, mescitlere doldurup çoluk çocuğuyla beraber yakıyorlardı. Sonra, bu mezalimlerini örtbas etmek üzere de Türkler, Bulgarları kesiyor ve yakıyor diye Garp matbuatında [Batı basınında] alevli neşriyatta bulunuyorlardı.

Moskofların yardımıyla kuvvetli propaganda teşkilatına sahip olan Bulgarlar, Avrupa'da ve Amerika'da yaptıkları neşriyatla Hristiyan Avrupa'nın taassubunu [bağnazlığını] Osmanlı Türkleri üzerine çevirmeğe muvaffak oluyorlardı.

Hatta Moskofların yardımıyla Bulgarlar daha kurnazca hareketlere tevessül ettiler. Türk ölülerinin kıyafetlerini Bulgar kıyafetiyle libas edip [değiştirip] resimler aldılar ve bu resimleri, zulüm görmüş Bulgarlar gibi Avrupa matbuatında neşrettiler. Bu resimler, elyevm Bulgar neşriyatında mevcuttur. İşte Bulgarların ve Moskofların yardımıyla Türkler üzerine yapılan bu câniyane mezalim, birçok Türk babayiğitlerini harekete getirmişti. Bunlar içinde Koca Deli Murat da vardı.

Koca Deli Murat, senelerce Bulgarlarla uğraştı. Bulgarlardan intikam aldı. O vakitler Tuna Valisi Mithat Paşa idi.

Bulgarlar, bir türlü Koca Murat'ı mağlûp edemediler. O koca Balkan Dağlarına hâkimdi. Sırası gelmişken çok enteresan olan şu tarihî vakayı kaybolmaktan kurtarmak için şuraya kaydedeyim.

Hani meşhur Bulgar Sadık¹⁰⁴ vardı (Allah rahmet eylesin). Birkaç sene evvel vefat etti. Bir de hayatına ait kitap neşrolunmuştu. İşte bu Bulgar Sadık, bana bir gün şunları anlattı:

Ben, Koca Deli Murat'ı çok yakından tanıdım. O, koca Balkanlarda dolaşırken ben on iki, on üç yaşında bir çocuktum. Hepimizi yıldırılmıştı. Bulgar komitecileri senelerce peşine düştükleri ve birçok müsademeler [çarşımalar] yaptıkları halde Koca Deli Murat'ı bir türlü öldürememişlerdi. Cesur ve pehlivan bir adamdı. Ben, o vakit babamla beraberdim ve Bulgardım. Hristiyandım, koyu bir kefereydim. Babamın çiftliği vardı. Zengin bir adamdı.

Bir gün, gayet iyi kaçır bir atımıza binerek değirmene gidiyordum. Önüme birçok adamlar çıktı. Derhal anladım: Bunlar Koca Murat çetesi idi. Şal sarıklı, poturlu, iri kuşaklı, ayaklarında çarık, pürsilâh adamlardı. Bana:

- Dur, diye bağırıldılar.

Bense durmadım, atı döndürerek alabildiğine kaçtım. Peşimden silah attılar. Fakat tesadüf bu ya bana rastgelmediler.

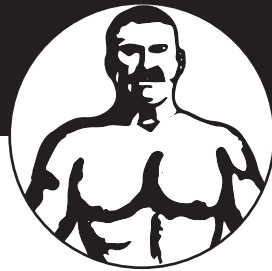
Vakayı gelip babama anlattım. Babam da koyu komiteci idi. Benim teslim olmayıp bu yolda kaçışıma memnun oldu ve sırtımı okşayarak:

- Aferin sana! İyi bir Bulgar olacaksın ve tam bir komiteci, dedi.

Fakat ben elhümdülillah Müslüman oldum ve Bulgarlığımı, Slav olarak değil, Türk olarak aldım. Ben, aslen Uygur Türküyüm... Bulgarım ama hâlis Türk ırkındım, Slav değilim ve Bulgarlar da Slav değildir. Yani ben hâlis Türk Müslümanım... Her ne hal ise!.. babam benim kabadayılığımı bayılmıştı. Aradan epey geçti,

¹⁰⁴ Bulgar Sadık: Cumhuriyet Dönemi'nde Mehmet Sadık Poğda ismini alan, Dimitri İstoyan adlı bir Bulgar komitacıyan Müslüman olarak Türk tarafına geçen meşhur Teşkilat-ı Mahsusa elemanı ve İttihatçı fedai. En meşhur eylemi Rusya'nın Petersburg şehrindeki 37,000 kişinin çalıştığı Oknita Silah Fabrikası'na sabotaj düzenleyerek havaya uçurmasıdır. Bulgar Sadık, Milli Mücadele Dönemi'nde de Kara Vasıf ve Kara Kemal'in idare ettiği Karakol Cemiyeti'yle bağlantıya geçerek Milli Mücadele'de de İzmit ve havalisinde silah kaçırma faaliyetlerine ön ayak olmuştur. Bulgar Sadık'ın hayatı yönetmenliğini Ömer Lütfi Akad'ın yaptığı, başrollerini Turan Seyfioğlu ve Mahir Özerdem'in paylaştıkları 1954 yapımı *Bulgar Sadık, Kaçın Türkler Geliyor* filmine de konu olmuştur. (Haz.)

Kavasoglu
Koca İbrahim

KAVASOĞLU KOCA İBRAHİM¹¹³

Kvasoğlu Koca İbrahim, aslen Pomak'tır. Yani Deliormanlı değildir. Okuyucularım, Pomaklarla Deliormanlıları karıştırmamalıdır. Deliorman diyarı başka Pomak diyarı başkadır.

Pomaklar Şıpka, Plevne ve Filibe'ye doğru uzanan havzada bulunurlardı. Hâl-buki Deliorman havalisi bu mıntıkanın haricindedir. Rusçuk, Silistre, Tutrakan, Razgard ilh. gibi yerler Deliorman mıntıkasıdır.

Pomaklar, aslen ve neslen Türk oğlu Türk'tür. Bulgarların iddia ettiği gibi Bulgar asıllı değildirler. Bulgarlar; azlıklarını korumak, siyasî birçok haklara sahip olmak için her şeyi uydurdıkları gibi Pomaklığı da icat ederek bu halis Türkleri kendilerinden göstermeğe yeltenmişlerdir.

Pomaklar, aslen Bolu havalisinden o diyara iskân edilmiş Anadolu Türkleridir.¹¹⁴ Fatih Sultan Mehmed tarafından Tuna ağızlarına ve gerilerine doğru yerleştirilmişlerdir. Bunlar, İsfendiyaroğullarının hükümeti def ve reddedildiği sıralarda buralara götürülmüştür.

Sultan II. Murad da Varna Muharebesi'nden sonra Anadolu'dan, bilhassa Bolu havalisinden, birçok aileleri Şıpka, Plevne ve Filibe taraflarına iskân etmiştir. Bu, tarihen sabit olduğu gibi, Pomakların hiçbir vechile Bulgarlara benzemedikleri de sabittir.

Pomaklar, Bulgarların en büyük düşmanlarıydı. Bulgar isyanlarında Pomaklar, millî çeteler teşkil ederek kahramanları himayesinde kendilerini korumak için çarpışmışlardır. Mesela hayatını yazacağımız Kvasoğlu'nun babası bunlardan biridir. İbrahim'in babası Kavas idi. Kavas, Bulgar ihtilallerinde maiyetinde bulunan pehlivanlarla, kasabasını ve köyünü muhafaza etmişti.

Bulgar çeteleri, Moskoflardan gördükleri yardım ve teşvik ile müsellağ [silahlı] olarak yer yer isyanlar vücuda getiriyorlar; Türkler üzerine tasallut edip köylerini yakıyorlar; çoluk çocuğu, camilere, mescitlere doldurarak yakıyorlardı. Bu badirede Pomaklar kendilerine korudular.

Bulgarlar, Türk köylerini basıp kestikten sonra Moskof hâmelerinin siyasî yardımlarıyla Avrupa gazetelerinde feryadı basıyorlardı ve bu feryat şöyle oluyordu: *"Türkler Bulgarları kesiyorlar... Katliam ediyorlar. İşte resimleri!"*

Moskoflar ve Bulgarlar haince bir yol tutmuşlardı. Kestikleri Türklere Bulgar

¹¹³ Basım yılı 1943.

¹¹⁴ *DİA*'daki Pomaklar maddesini hazırlayan Hüseyin Memişoğlu, Pomakların kökeni ile ilgili en güçlü tezin 11. yy. da Karadeniz'in kuzeyinden Balkanlara gelen Kuman/Kıpçak Türklerine dayandıklarına dair görüş olduğunu belirtmektedir. Hüseyin Memişoğlu, *"Pomaklar" DİA*, c. 34, 2007, s. 320-322. (Haz.)

Sultan Abdülaziz Han'ın saray pehlivanlarından Kavasoglu İbrahim pehlivanının gazete ve dergilerde sıkça kullanılmış bir tasviri.

elbisesi giydireyorlar, ölüleri Bulgar köylerine sürükleyip götürüyorlar, resimler aldırıyorlar, kendi tellalları olan Avrupa gazeteleri vasıtasıyla neşir ve tamim ederek [bastırıp yayarak] Avrupa Hristiyanlığını tahrik ediyorlardı. O Avrupa ki daha hâlâ Ehlisalip [Haçlı] zihniyetiyle malûldü [yararlıydı] ve o zihniyetin verdiği tesirler Türkler aleyhine ateş fişkırıyordu. Medeniyim diye geçinen budala Avrupa, kör bir taassupla Bulgarlara hak veriyordu.

Bu propagandalar, Moskofların yardımı; iki buçuk milyon tutmayan ve Bulgaristan'da bile ekseriyetleri olmayan Bulgarları, nihayet müstakil bir devlet haline getirdi. Bulgarlar, istiklâl isyanları yaparken Bulgaristan'da Türk nüfusu üç milyondan fazla idi. Yani ekseriyet bizde bulunuyordu.

Her ne hal ise!.. Pomaklar, Bulgarların kendilerine mal etmek istedikleri Pomaklar, halis Türk'tür ve Sultan Aziz'in başpehlivanı Kvasoğlu Koca İbrahim de Türk'tür. Pomaklar, İbrahim'e, Kvasınoğlu derlerdi. Bizler, Kvasoğlu diyoruz.

Kvasoğlu İbrahim, Sultan Aziz Devri başlangıçlarında türemiştir. Onun başpehlivanlığı ve saraya intisabı 1280 senelerine tesadüf eder¹¹⁵... Aşağı yukarı 80 sene [önce]...

Kvasoğlu, kemikli ve adaleli bir pehlivandı. Pehlivanlık resmi yoktur. O devirlerde resim çıkarmak haram telâkkî edildiğinden maatteessüf [üzülerek belirteyim] bu yüce pehlivanın şeklini şemailini bilmiyoruz. İhtiyarlardan elde ettiğim portresi şöyledir:

Kvasoğlu, yüz yirmi okkalık bir pehlivanmış. Uzun boylu, çevik ve sallı [iri yapılı] imiş. Tarife göre Koca Yusuf'tan biraz daha olgunca ve dolgunca... Yani Koca Yusuf, Kvasoğlu'na göre bir iki gömlek ufakmış ve Koca Yusuf'a benzermiş... Yalnız çehresi daha ziyade müdevver [yuvarlak] ve rengi Yusuf'a nazaran esmermiş.

Kvasoğlu Koca İbrahim, Yozgatlı Kel Hasanlardan, Akkoyunlu Kazıkçı Kara Bekirlerden, Arnavutoğullarından sonra Sultan Aziz'e başpehlivan olmuştur.

Kvasoğlu, namağlûplardandır. Fevkalâde çetin ve usta bir güreşçi idi. Her devre bir vilayet ve mıntıkaya mensup pehlivan hâkim olmuştur. Mesela Sultan Mahmud Devri'nin saray başpehlivanı Yozgatlı Kel Hasan'dı ve saraya Yozgatlı pehlivanlar hâkim olmuştu. Bu devir, on beş yirmi sene kadar sürmüştü.

Yozgatlıların elinden başpehlivanlığı Kastamonulular aldı ve Sultan Mecid Devri sonlarına doğru Arnavudoğlu, Yozgatlı saray başpehlivanlarını yenerek Sultan Aziz'e başpehlivan oldu. (Sultan Aziz'in velihtlığı zamanında) Anasil [köken olarak] Kastamonulu olan Arnavudoğlu da ihtiyarlığına kadar namağlûp olarak kaldı.

Arnavudoğlu'ndan sonra saraya Pomaklar hâkim olmuştur ve bu hâkimiyet, Pomak Kvasoğlu Koca İbrahim'den başlar. İşin tuhafı şudur ki Pomaklardan saray başpehlivanlığını bir daha kimse alamamıştır.

Kvasoğlu Koca İbrahim, kendisinden pehlivanlık geçmeğe başlayınca akrabasından olan Kara İbo ile beraber meşhur Kel Aliço geldi. Aliço da Kvasoğlu'nun akrabalarındandır ve bunlar Pomak'tır.¹¹⁶

Pomakları yenerek başpehlivanlığı elde etmek için müthiş mücadeleler olmuştur. Lâkin Pomaklara tamamıyla hâkim olmak mümkün olmamıştır. Pomak-

¹¹⁵ 1280 tarihi Hicrî tarih ise Miladi 1863-64 yılına, Rumî tarih ise Miladi 1864-65 yılına tekabül etmektedir. (Haz.)

¹¹⁶ Burada yine Sami Karayel'in çelişkili mülâhazalarından birisine tesadüf ediyoruz. *Kvasoğlu Koca İbrahim* kitabında Deliormanlılar ve Pomaklar ayrımı yapan Karayel, Aliço'yu da Pomakların son başpehlivanı olarak gösteriyor oysa serinin ilk kitabı olan *Kel Aliço* kitabında Aliço'yu Deliormanlı olarak göstermişti. (Haz.)

Ş a m d a n c ı b a ş ı
K a r a İ b o

ŞAMDANCIBAŞI KARA İBO¹²⁶

Şamdancıbaşı Kara İbo; Sultan Aziz Devri'nin, Kvasoğlu Koca İbrahim'den sonra en namdar pehlivanlarından biridir. Şamdancıbaşı Kara İbo, Sultan Aziz'in başpehlivanları meyanında [arasında] ve birinci safta bulunanlardandır.

Sultan Aziz, bütün pehlivanlarına birer iş tevdi [emanet] etmişti. Bunlara tevdi ettiği işler daha ziyade pehlivanlığa yakışır tarzda idi.

Padişah; horoz döğüşüne, koç döğüşüne, kayak yarışına, biniciliğe meraklı olduğundan bütün başpehlivanlarını bu işlerde kullanırdı. Koşucular, şamdancılar, hamlacılar hep pehlivanlardan mürekkepti [oluşuyordu].

Sultan Aziz, en cins Hint horozlarını besler, döğüşçü yavrular çıkartır, damızlıklar getirirdi. Padişah'ın horozlarını döğüşte yenen yoktu. Sultan Aziz'in Kartal ismine bir Hint horozu vardı. Rengi simsiyahtı. Bu horoz, müthiş bir şeydi. Yedi okka geliyordu.

Hint horozları döğüşe çıkmadan evvel mahmuzları sivriltilip bilenirdi. Üste de yağlanırdı. Bu mahmuzlarla horozlar, hasımlarını bir vuruşta delerler, gözlerini kör ederler, beyinlerini patlatırlardı.

Padişah'ın maiyet erkânı hep pehlivanlığa, horoz ve koç döğüşüne meraklıydılar. Bunlar meyanında Damat Mahmud Celaleddin Paşa'nın horozları, koçları, pehlivanları meşhurdu. Damat Mehmed Ali Paşa'nın da horozları namlıydı. Esasen Mehmed Ali Paşa, evvelce fukara bir çocuktü. Padişah, Mehmed Ali'yi on beş yaşında iken maiyetine almıştı.

Mehmed Ali Paşa, Azapkapısı'nda Sofu namıyla marûf [bilinen] meşhur bir horoz döğüşçüsünün evlatlığıydı. Horoz döğüşçüsü Sofu'nun Azapkapısı'nda bir kahvesi vardı. Horoz merakı olduğundan en iyi damızlık horozları vardı. Sofu'nun horozları, Padişah'ın Kartal'ından gayrı bütün vükelânın ve civarın horozlarını dövmüştü. Bu suretle şöhret alan Sofu'yu, Sultan Aziz ikide bir taltif ederdi.

Sofu'nun yanaşması olan Mehmed Ali, horozlara bakardı. Bir gün Padişah, Sofu'nun yanında Mehmed Ali'yi gördü. Döğüş horozları o çıkarıyordu. Yakışıklı, elli ayaklı olan Mehmed Ali'yi Sultan Aziz beğendi ve yanına çırak kıldı.

Mehmed Ali Paşa, yavaş yavaş vezir oldu. Damad-ı Hazret-i Padişahî oldu. Vükelâlık payesine nail oldu [bakanlık mevkisine ulaştı]. Öyle zamanlar oldu ki uhdesinde dört beş nezaret birden bulundu.

Böyle olmakla beraber Mehmed Ali Paşa, çok müstakim [doğru, istikamet sahibi] bir adamdı. Uhdesinde dört beş vekâlet olduğu halde bütün aylıklarını hazineye terk eder, yalnız bir makamın maaşını alırdı. Denebilir ki Sultan Aziz'in bendegânı içinde en namuslu o idi.

¹²⁶ Basım yılı 1943.

Fransız neşriyatında yer bulmuş fotoğraflardan birisi. En başta Cemil, Pamukçulu Osman, Ali, Aliço ile Kara İbo, ve pehlivan anlatılarında ismi hiç geçmeyen Aglizi.

Mehmed Ali Paşa, damaya da meraklıydı. Mükemmel dama oynardı. Sultan Aziz de damaya meraklı ve müthiş bir damacı olduğu cihetle hemen her gün Paşa ile çarpışıp dururdu ve Padişah'ın birçok zamanları Mehmed Ali Paşa ile geçirdi.

Mehmed Ali Paşa, hemen hemen saraydan çıkmazdı. Her gün Padişah'la beraberdi. Cahil, ümmi bir adamdı; lâkin çok zeki idi.

Mehmed Ali Paşa'nın da pehlivanları, horozları, koçları vardı. En iyi dögüş horozları ve koçları Mehmed Ali Paşa'da bulunuyordu. Paşanın dögüş koçları, Padişah'ın koçlarından gayrısını tepelemişti.

Sultan Aziz'in meşhur bir topal koçu vardı. Bu topal koç, önüne gelen dögüş koçlarını mağlûp ederdi. Yalnız mağlûp etmez, boynuzlarını kırar ve kafataslarını dağıtırdı.

Kayserili Ahmed Paşa da pehlivan, horoz, koç dögüşlerine meraklıydı. Onun da konağında ve çiftliklerinde dögüşçüler yetiştirilirdi.

Hülâsa o devirde Padişah'ın ve vükelâsının çiftliklerinde ve konaklarında pehlivanlar yer almış bulunuyordu.

Yalnız konaklarında, çiftliklerinde pehlivan ve dögüşçü beslemeyen ve bulundurmeyen birkaç vükelâ vardı. Bunlar, ne Padişah'a ve ne de etrafına uymamışlardı. Bu vezirler şunlardı: Âli Paşa, Fuad Paşa, Midhat Paşa, Ispartalı Hüseyin Avni Paşa, Mütercim Rüşdü Paşa...

Bu vezirler, Sultan Aziz'in bu gibi halleri aleyhinde idiler. Daha ziyade devlet ve millet işleriyle meşgul olmak taraftarı bulunuyorlardı.

Padişah ve maiyeti erkânı, döğüşlere ve musaraalara meraklı olunca tabiatıyla çiftlik ağaları, ayan ve eşraf da pehlivanlığa meraklıydılar. Ağalar, ayan ve eşraf, gün geçmez Padişah'a koç, horoz, pehlivan takdim ederlerdi.

İşte Şamdancıbaşı Kara İbo, böyle bir devirde Sultan Aziz'in sarayına gelmiş bir pehlivandır.

Kara İbo, Kvasoğlu Koca İbrahim'den sonra Saray-ı Hümâyûn başpehlivanı olmuştu. İbo, Kvasoğlu'nun akrabasıdır. Onu saraya getiren Kvasoğlu'dur.

Kara İbo, Kvasoğlu gibi aslen Pomak'tır. Arnavudoğlu'ndan sonra Saray-ı Hümâyûn başpehlivanlığını ele alan Pomak Kvasoğlu, saray başpehlivanlığını Pomaklara hasreylemişti [vermişti] ve işin garibi olarak, Pomaklardan saray başpehlivanlığını kimse alamadı. Çünkü Kvasoğlu'nun sülalesi hep dev gibi pehlivanlardı. Kara İbo, Kel Aliço, Karagöz Ali hep Kvasoğlu sülalesindedir.

Sultan Aziz hal'oluncaya [tahttan indirilinceye] kadar Pomaklar sıravâri birbiri ardınca Saray-ı Hümâyûn'a hâkim oldu ve saydığım pehlivanları kimse yenemedi.

Bir defasında nasılsa Deliormanlı meşhur Makarnacı Hüseyin Pehlivan Kel Aliço'yu huzur güreşinde bir tırpan ile açık düşürmüştü.

Sultan Aziz, Pomakların mağlûp olmasını isterdi. Bu sebeple Makarnacı Hüseyin Pehlivan'ı ve Yürük Ali'yi tutardı fakat Pomakları mağlûp etmek mümkün olmadı.

Sultan Hamid Devri'nde saray başpehlivanlığı ve sarayda pehlivan yetiştirmek lağvolunduktan sonra bile hariç güreşlerde Pomaklar, Türk İmparatorluğu başpehlivanlığını üzerlerinde taşıdılar.

Mesela Kel Aliço, yirmi altı yirmi yedi sene bilâfâsıla [aralıksız] Türk İmparatorluğu başpehlivanlığını üzerinde bulundurdu. Onu kimse mağlûp edemedi. Koca Yusuf, Adalı Haliller yetiştiği zaman Kel Aliço elli yaşında vardı. Böyle olduğu halde ta elli altı yaşına kadar yine Aliço'yu meydandan çıkaramadılar.

Kara İbo da Pomakvâri yetişmiştir. Pomak çocukları dört beş yaşından itibaren boğuşmağa başlarlardı. Babaları köy kahvelerinin çardak altına otururlar, çocukları kahve meydanında boğuşurlardı. Bu suretle güreşmeyi dört beş yaşından itibaren öğrenirlerdi. Elbiseleriyle boğuşan çocuklar, iddialı güreşirlerdi. Babaları çocuklarını iddialı olarak kahve meydanına atar ve birbirleriyle kapıştırırlardı. Pomak babaları bağrışırılar:

- *Ha İbo... Alttan al elini!*

- *Gir kündeeye!*

- *Doldur sarmayı!*

- *A be kızan, ne durursun Hüsmen Ağa'nın savruk öküzü gibi be! Te hey!.. Şuncaazdan tutsana be!..*

Pomak çocukları, işte böyle boğuşa boğuşa, söylene söylene, küçük yaştan birer pehlivan olurlardı.

C i h a n P e h l i v a n ı
K a r a A h m e t

CİHAN PEHLİVANI KARA AHMET¹³⁵

Cihan Pehlivanı Kara Ahmet'i tanımayan hiçbir Türk olmadığı gibi dünya çevresinde de hiçbir fert yoktur. Çünkü Kara Ahmet, Paris beynelmilel sergisinde bundan kırk sene evvel tertip olunan resmî müsabakalara iştirak ederek her milletten gelen başpehlivanlarla boy ölçüşüp cihan pehlivanlığı namını almıştı.

Maatteessüf [ne yazık ki] bizler de yalnız Kara Ahmet'in ismini iştıyoruz ve cihan pehlivanı olduğunu biliyoruz. Onun hakkında ne bir kitap yazılmıştır ve ne de bir iki silik yazıdan başka bir şey... Ahmet'in nereli olduğu, kimin nesi olduğu, nasıl pehlivan olduğu, ustasının kim olduğu, nasıl Avrupa'ya gittiği, hangi millet başpehlivanları ile güreşip baş olduğu, hayatı, hususiyeti hakkında hiçbirimizin tek bir malûmatı yoktur. Fakat Avrupa'da Ahmet için müteaddit eserler neşrolunmuştur. Bu eserlerde Ahmet'in resimleri, hayatı, hususiyeti, ustası, köyü... ilh. mukayettir [kayıtlıdır].

Tarihsiz veyahut tarihi kısır olan milletler efsane yaratarak babayiğitler vücuda getirmeğe çalışırken bizler -maatteessüf- sayısız ve eşsiz babayiğitlerimizi tanımıyoruz.

İşte ben, elimden geldiği kadar Türk babayiğitlerinin tarihlerini vücutlandırmağa ve okuyucularına sunmağa çalışıyorum. Babayiğitlerini tanımayan milletler, babayiğitliklerini kaybetmiş olan milletlerdir. Türk pehlivanlık tarihi, ölçsüz babayiğitleri sayfalarına sığdıramayacak kadar geniştir.

Cihan Pehlivanı Kara Ahmet, tam doksan okka idi. Şöyle böyle yüz on kiloya yakın demektir. Kara Ahmet, baba ve ana cihetinden pehlivandır. Ustası meşhur Hergeleci İbrahim'dir.¹³⁶ Hergeleci İbrahim, Kara Ahmet'ten çok usta ve değerli bir pehlivandır. Vücut yapısı Kara Ahmet'ten bile okkasızdı. Ancak fazla fazla yetmiş beş okkalık bir adamdı. Fakat Kara Ahmet'in ustası hafif okkada olmakla beraber çok çetin ve mahirdi. Hergeleci, meşhur Arnavutoğullarından, Yürük Alilerden, Karagöz Alilerden, Pomak Deli Muratlardan sonra gelmiş en namdar ve hafif pehlivanlardandır.

Hergeleci'nin ne kadar usta ve mahir olduğunu anlamak için onun Koca Yusuf'la olan müteaddit güreşlerini ortaya koymak kâfi gelir. Koca Yusuf, Hergeleci'yi hiçbir vakit ne bozabilmiş ve ne de ortadan çıkarabilmişti. Üste de Hergeleci'nin güreşinden ürkerdi. Çünkü Hergeleci, çok mahir olduğundan bir tarafından kaptırır diye korkardı.

İşte Cihan Pehlivanı'nı yetiştiren ve ona o namı aldirmaya ustalık eden adam böyle bir pehlivandı. Kara Ahmet, büyük orta güreşlerine Hergeleci'nin ustalığıy-

¹³⁵ Basım yılı 1943.

¹³⁶ Hergeleci İbrahim için kitabına müracaat ediniz.

Cihan Pehlivanı Kara Ahmet'in dönem basınına yansıyan çizimlerinden birisi.

la girmiştir ve muvaffakiyetten muvaffakiyete [başarıdan başarıya] giderek nihayet başpehlivan olmuştur.

Kara Ahmet, başpehlivan olur olmaz ustasıyla kol kola, omuz omuza yürüyerek ölünceye kadar bir arada başa güreşmişlerdi.

Kara Ahmet'le Hergeleci İbrahim'in iki kahhar [kahredici] hasmı vardı. Bunlardan biri Koca Yusuf, diğeri de Adalı Halil Pehlivan... Koca Yusuf, boğulduktan sonra¹³⁷ ortada en azılı olarak Adalı Halil kalmıştı. Adalı Halil, Koca Yusuf ayarında bir pehlivandı. Yusuf onu hiçbir vakit mağlûp edememişti. Kalıplı bir adamdı.

Adalı Halil, meşhur Kel Aliço'nun¹³⁸çırağıdır. Kel Aliço, Sultan Aziz'in başpehlivanlarından. Kel Aliço, yirmi altı yirmi yedi sene Türk İmparatorluğu başpehlivanlığını üzerinde taşımış bir babayığittir. Eş ve emsali az gelmiş bir pehlivandır.

Kel Aliço, ihtiyarlığında yani elli beş elli altı yaşları sırasında Koca Yusuf'la Adalı'ya yetişmiştir. Yusuf'la Halil, Aliço'nun elinden Türkiye başpehlivanlığını almak için boğuşmuşlardı; fakat her ikisi de ihtiyar Aliço'yu meydandan çıkaramamışlardı.

Her ne hal ise!.. Koca Yusuf, Amerika'dan gelirken boğulup Atlantik'in derinliklerine mezarını kazdıktan sonra Adalı Halil tek başına Türk İmparatorluğu başpehlivanlığını üzerine almak gayretine düşmüştür fakat karşısında yeni yetişmişleri bulmuştur. Bunlardan biri Hergeleci İbrahim, öteki Kara Ahmet... Fakat Adalı Halil, bunlardan evvel en belalısı olan Çolak Molla'nın eline düşmüştü.¹³⁹ Çolak Molla, Adalı'ya ders vermişti.¹⁴⁰

Adalı Halil, tek başına kalamadı. Çünkü Kara Ahmet'in ustası Hergeleci, Çolak Molla gibi dersini vermişti. Fakat Halil, Kara Ahmet'e musallattı. Güreşlerin sırası geldiği zaman Kara Ahmet'le Adalı Halil'in musaraalarını [güreşlerini] okuyacaksınız.

Kara Ahmet'in, kan hücumuyla bir anda vefat ettiğini yazmıştım. Koca Cihan Pehlivanı ve beynelmilel [uluslararası] nam almış bir Türk babayığidinin ölüsünü kahveden kaldırıp Aksaray Valide Camii'ne getiren bir iki pehlivan arkadaşdır.

¹³⁷ Koca Yusuf kitabına müracaat.

¹³⁸ Kel Aliço kitabına müracaat.

¹³⁹ Bir diğer güreş yazarı olan Celal Davut Arıbal; Çolak Mümin'in Adalı Halil'i Dimetoka, Edirne ve Sarışaban'da üç kez mağlup ettiğini naklediyor. (Haz.)

Bknz. Celâl, Davut Arıbal, *Ün Salmış Türk Pehlivanları, Birinci Kitap, Çolak Molla*, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik, Ankara, 1951, s. 41-51.

¹⁴⁰ Çolak Molla kitabına müracaat ediniz.

Kurtdereli Mehmet

KURTDERELİ MEHMET¹⁴⁹

Kurtdereli Mehmet, eski tip pehlivanlarımızın en son modellerinden biridir. Okka, çalım, tavrı ve ahlaki durumu itibariyle tamamıyla eski pehlivanlarımızı andırır.

Kurtdereli Mehmet, Balıkesir vilayetinin Kurtdere köyündendir. Bu köy bir dağ köyü olup Balıkesir'e dört beş saatlik yerededir.

Kurtdereli Mehmet, aslen Balıkesirli olmayıp Deliormanlıdır. Deliorman'ın Kurtdere köylerinden birinde doğmuştur. Ailesi 93 Moskof Muharebesi'nde muhacir olup Balıkesir'e iskân olmuş [yerleştirilmiş] ve bu iskân neticesi gösterilen yere, Deliorman'daki Kurtdere köyünün ismini vererek ihya etmişlerdir.¹⁵⁰

Benim yaptığım incelemeler Kurtdereli Mehmet'in baba ve dede tarafından bu yolda Balıkesir'e geldiğini gösteriyor.

Kurtdereli, Koca Yusuf boyunda, o irilikte, o çapta bir pehlivandı. Yalnız Koca Yusuf, Kurtdereli'den biraz daha kemiklice idi.

Kurtdereli'nin güzelliği marûftur. Karakaş, kara göz, kara bıyık, beyaz ve muntazam yüzüne pek yaraşırdı. Bir metre doksan santimden biraz fazla olan boyu, geniş omuzları, düzgün ve vâsi [geniş] göğsü, mütenasip [orantılı] vücudu, Kurtdereli'yi tam bir erkek güzeli olarak kadınları meclûp [hayran, tutkun] edecek halde idi.

Kurtdereli, ahlaken tamamıyla eski pehlivanlarımıza benzerdi. Hayatı müddetince eski pehlivanların ananelerine sadık kaldı. Güreş kovduğu müddetçe sigara, içki, suistimal nedir bilmedi. Kurtdereli'nin Avrupa hayatı da düzgün geçmiştir. Koca Yusuf gibi o da ecnebilere kendini sevdirmişti.

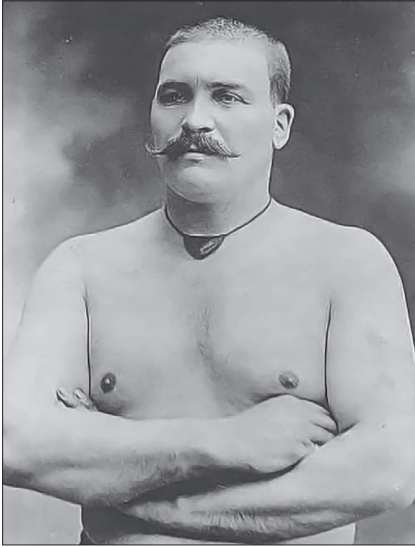
Kurtdereli'nin ustası elyevm berhayattır [bugün hayattadır]. Ben, ustasıyla karşı karşıya gelmedim, görmedim fakat gıyaben birbirimizi tanıyoruz. Koca ihtiyar bana her vakit selam yollar. Ben de ellerinden öptüğümü mukabeleten bildiririm.

Kurtdereli'nin ustası, şimdi Adapazarı havalisindedir. Kendisi namlı pehlivanlarımızdandır. Aslen sarıklıdır. Yani medresedendir. Lakabı, "Cinci Hoca"dır. İsmi Ahmet'tir. Cinci Hoca lakabını Kadırğa Cinci meydanında yaptığı güreşlerde almıştır.

Malûm ya İstanbul'da Kadırğa meydanında bir Cinci Meydanı vardır. Bu meydan şimdi ufalmış ve küçülmüştür. Mahalle olmuştur. Evvelden bu meydanda

¹⁴⁹ Basım yılı 1948.

¹⁵⁰ Kurtdereli Mehmet, Bulgaristan'da Tırnova (Tornovo) iline bağlı Selvi (Sevlievo) kazasının "Bukurova" köyünde (1872) yılında doğdu. Bukurova'nın manasının da Türkçe Kurtdere olduğu ifade ediliyor. (Haz.)

Kurtdereli Mehmet pehlivanın
Fransa'da çekilmiş olduğu bir fotoğraf.

Yeniçeriler talim yaparlardı. Keçelerine kılıç salarlar, tokmak, tomak¹⁵¹ oynarlar... Ortalar [bölükler] arasında güreş müsabakaları yaparlardı. Cinci Meydanı'nda kahveler ve hanlar vardı. Yeniçeriler, buraları mesken tutmuş gibi idiler.

II. Mahmud'un Yeniçerileri ortadan kaldırması üzerine burası yalnız pehlivan yuvası olarak kaldı. Meydanda pehlivanlar güreşir oldu. Eski başpehlivanlar buraya gelir idman yaparlardı. Cinci Meydanı, İstanbul'un pehlivan durağı olan bir yeri idi. Boy ölçüşmek için taşradan pehlivanlar, Cinci Meydanı'ndaki hanlara ve kahvelere inerlerdi.

İşte Kurtdereli'nin ustası bu meydanda şöhret aldığı için ona, Cinci demişlerdir. Bu, Cinci lakabını ecinniden falan almamalıdır. Zaten cincinin aslı cündidir. Cündi, usta süvari demektir. Avam halk, cündiyi Cinci'ye kadar götürmüştür.

Kadırğa Meydanı'nın da şöhreti ve ismi aynen kalmıştır. Kadırğa, eski Osmanlı Türklerinde bir harp gemisi ismidir. Kadırğa; ince, uzun küreklerle saatte yirmi

¹⁵¹ Osmanlı dönemi oyunlarından biri. Tomak içi kar keçesiyle doldurulmuş 70-80 cm uzunluğunda saplara bağlı meşin toplardır. Padişah huzurunda oynanan bu oyunda altışar kişiden oluşan iki takım ellerindeki tomaklarla rakiplerinin sırtlarına vurmaya çalışırlar. Başka bölgelere vurulması yasaktır. Padişah başka yere vurulmasına müsaade ederse her yere vurulabilir. Oyun sırasında Enderun saz takımı coşturucu müzikler icra ederler. Oyunun belli bir süresi yoktur. Padişahın bitmesini istemesiyle oyun sona erer, oyun bitince padişah tarafından oyuncu ne kadar bahşiş verileceği Silahdar Ağa'ya bildirilir. Çantacı denilen ağa taşıdığı çantadan oyuncuların bahşişlerini dağıtır. Bknz. Âtîf Kahraman, *Osmanlı Devleti'nde Spor*, T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1697, Ankara, 1995, s. 618-620. (Haz.)

1827 yılında Sultan II. Mahmud tarafından cirit, bamyacı, lahanacı gibi saray oyunlarıyla beraber tomak da yasaklanmıştır. (Haz.)

Makarnacı Hüseyin

MAKARNACI HÜSEYİN¹⁷⁹

Makarnacı Hüseyin, son bir asır içinde gelip geçen Türk pehlivanlarının en ağır-larının ikincisidir. Tam yüz kırk okkalık dev cüsse bir pehlivandır. Birinci derecede ağırlığı Filiz Nurullah alır. Sultan Hamid Devri başpehlivanlarından olan Filiz Nu-rullah, yüz altmış beş okka idi. Filiz, okka itibariyle emsalinden çok fazla olmakla beraber boy itibariyle de yüksekti. Filiz'in boyu iki metre on sekiz santim idi.

Avrupalılar, Filiz Nurullah'a vahşi insan ismini vermişlerdi ve cihan pehlivan-lıkları müsabakalarına koymamışlardı. Filiz Nurullah, meşhur Cihan Pehlivanı Kara Ahmet'le Paris'e gidip cihan pehlivanlığı müsabakalarına girmek istemişti. Fakat beynelmilel güreş komitesi Filiz Nurullah'ı görünce şaşırılmıştı. Avrupa ga-zeteleri resmini basarak emsalsiz Türk pehlivanını beşer yaradılışının fevkinde olduğunu ilan ettiler. Korkularından şu kararı verdiler: *“Türk Pehlivanı Filiz Nu-rullah boy ve okkaca fazla olduğundan güreşe kabul edilmemiştir. Türk pehlivanının eşi ve emsali yoktur.”*

Beynelmilel güreş komitesinin verdiği bu karar hatalı ve garezkârene [art niyet-li] idi. Bir insan ne kadar boyda olursa olsun, ne kadar okkalı olursa olsun nihayet insandı ve müsabakaya girebilirdi. Zaten cihan pehlivanlığı müsabakası ve seçimi demek, her şeyin fevkinde insanların en kuvvetlilerin çarpışması demekti. Binae-naleyh mademki Filiz Nurullah eşsiz bir yaradılıştı idi, öyle ise cihan pehlivanlığı hakkı insanların fevkinde yaradılışa sahip olan bu Türk pehlivanının hakkı idi.

Fakat Avrupalılar her işlerinde olduğu gibi bu işte de entrikalarını çevirdiler. Hele Fransızlar bu seçim ve karar içinde fazlaca müdahaleci oldular. Çünkü kendi pehlivanları olan Fransız arslanı namını verdikleri Pol Pons cihan pehlivanı idi ve Fransızlar bu seçimde de arslanlarını cihan pehlivanı olarak bırakmak istiyor-lardı. Filiz Nurullah'ı görünce ödleri kopmuştu. Ne yapacaklarını şaşırılmışlardı.

Koca Yusuf'tan ağızları yanan Fransızlar, Koca Yusuf'un iki iriliğinde Filiz Nu-rullah ile karşılaştıkları zaman küçük dillerini yutmuşlardı. Kara Ahmet'i ufak te-fek gördüklerinden derhal müsabakalara kaydetmişlerdi. İşte Filiz böyle bir Filiz'di. Bir asırdan beri tanıdığımız pehlivanların en boylusu, en ağırı, en çetini idi.¹⁸⁰

İşte Sultan Aziz'in başpehlivanlarından Makarnacı Hüseyin Pehlivan da Filiz çapına yakın bir pehlivandı. Yalnız boyu Filiz kadar yoktu. İki metreye yakındı. Ma-karnacı Hüseyin Pehlivan'ın ayağına giydiği güreş kispeti tam kırk okka safi gelirdi.

Makarnacı'nın aslen Deliormanlı olduğunu biliyoruz, fakat Deliorman'ın han-

¹⁷⁹ Basım yılı 1948.

¹⁸⁰ Filiz Nurullah Koca Yusuf'la da Avrupa'ya gitmiş idi. Bu sebeple onu ilk defa görüyor değillerdi. Bu durumda bu hayret abartılıyor olmalıdır. (Haz.)

Makarnacı Hüseyin (Beyaz saçlı sakallı Rum bir pehlivan ile.)

gi köyünden olduğu malûmumuz değil.¹⁸¹ Yalnız, rivayet tarikiyle not ettiğimize nazaran aslen Zağra'dan olduğunu söyleyenler var. Fakat Şumnu köylerinden olması rivayeti daha kuvvetlidir. Sonra Makarnacı'nın ustası da malûmumuz değildir. Malûm ya her Türk pehlivanının muhakkak bir ustası vardır. Lâkin çok eski pehlivanların bazı güreşlerine vâkıf olduğumuz halde ustalarının kimler olduğunu tespit etmek mümkün olamamıştır. Bu sebeple Makarnacı Hüseyin'in de ustası bizce malûm değildir.

Makarnacı, aslen Deliorman Türklerindedir. Bu cihet muhakkaktır. Makarnacı Hüseyin, senelerce Pomaklara karşı durmuş ve boğuşmuştur. Pomaklar, Makarnacı'yı hiç çekemezlerdi.

Saray başpehlivanlığı Arnavudoğlu'ndan sonra Pomak Kvasoğlu İbrahim'e düşmüştü. Kvasoğlu, Pomak olduğundan Saray başpehlivanlığını Pomaklardan başkalarına kaptırmamağa çalışırdı. Kendi başpehlivanlığı zamanında Pomaklardan gayri her kim meydana çıktıysa mağlûp etti ve saray kapısından içeri sokmak iktidarını bırakmadı.

Kvasoğlu, güreşten çekilmek üzereyken Makarnacı Hüseyin yetişti ve Kava-

¹⁸¹ Âtuf Kahraman'ın naklettiğine göre 1877-78 Türk-Rus savaşı sırasında Bilecik'in Pazaryeri ilçesine bağlı Dereköy'e yerleşen ve burada vefat eden Makarnacı Hüseyin'in kabrinin kitabesinde "Silistire kazasının Sulh köyünden" olduğu yazmaktadır. 1290 yılı Tuna Vilayeti salnamesini inceleyen Âtuf Kahraman Silistire sancağına bağlı köyler arasında Sulh adlı bir köy bulamadığını ifade ediyor. Bknz. Âtuf Kahraman, *Cumhuriyete Kadar Türk Güreşi* C. 2, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989, s. 187. (Haz.)

soğlu'na karşı koydu. Kvasoğlu, kendi akrabalarından üç kişiyi Makarnacı'nın önüne dikti. Bu üç pehlivan da belaların belası idi. Bunlardan biri Pomak Kara İbo, ikincisi Pomak Kel Aliço, üçüncüsü de Pomak Karagöz Ali idi.

Kvasoğlu, geçmek üzere iken Makarnacı yetişti. Makarnacı'yı daha saray tanımıyordu. Makarnacı, ilk güreşini yani baş güreşini Kırkpınar'da yaptı ve hasımlarını yenerek Kvasoğlu ile karşı karşıya kaldı.

Sonradan tetkik ettiğime göre Sultan Aziz'in başpehlivanları taşrada güreşirlerdi. Padişah başpehlivanı olduklarından dolayı güreşe girmemezlik etmezlerdi. Saray başpehlivanları, meşhur güreşlere giderler ve boy ölçüşürlerdi.

Eğer bu başpehlivanlar, saraydan ve huzurdan gayrı güreş yapmamış olsalardı, pehlivanlık kabiliyetleri kalmazdı. Büsbütün âtil ve amelimanda [hareketsiz, işten geçmiş] olurlardı. Bazı kimselerin dedikleri gibi saray başpehlivanları yalnız huzurı padişahide güreşir takımından değillerdi.

Yalnız şurası muhakkak ki gerek II. Sultan Mahmud ve gerekse Sultan Mecid ve daha evvelki hakanlar başpehlivanlarını er meydanlarında tek başına kalmış olanlardan seçerlerdi.

Sultan Aziz de aynını yapardı. Her kim Kırkpınar'da göze çaracak derecede ve üst üste hasımlarını yenerek başı kurtarırsa onu hemen sarayına aldırırdı.

İşte Makarnacı da Kırkpınar çıkmalarındandır. Kırkpınar'da başlarla tokuştuktan sonra saraya intisap etmiştir [kapılanmıştır].

Makarnacı'nın ilk baş güreşleri Sarı Ahmet'le, Karagöz Ali ve Koca Baltacı ile dir. Bu güreşler onu sivirtmiştir. İlk baş güreşini Baltacı ile yapmıştır.¹⁸²

Makarnacı'nın Baltacı ile güreşi çok alâka celbetmiştir ve Drama'da olmuştur. Şöyle:

Baltacı, Drama'da yapılan bir düğün güreşine gelmişti. Koca Baltacı'nın Drama'ya gelişi başa güreşecekleri kırmıştı. Çünkü başta elli altın vardı. Bir de tay... Başa güreşecek pehlivanlar, elli altın ile tayı almağa can atmışlardı. Aralarında da rekabet vardı.

Başaltına konan hediye azdı, yirmi altın idi. Bu küçük hediye gözleri kamaştırmıyordu. Fakat Koca Baltacı, kispeti omuzlayıp gelince başa güreşecek pehlivanların ümitleri suya düştü. Çünkü Baltacı, müthiş bir adamdı. Yüz otuz okkaya yakın, kalıplı ve boylu bir dev idi. Aynı zamanda kırıcı bir adamdı.

Koca Baltacı aslen Pomak'tı. Kvasoğlu Koca İbrahim ve Kel Aliçolar diyarındandı. Birbirleriyle akrabaları yoktu.

Baltacı, Drama güreşinin baş ödülünü tek başına alıp gidecekti. Rakipsiz kalmıştı. Başa güreşecek beş on pehlivan, Baltacı'nın gelmesiyle başaltına kalmışlardı. Çünkü Baltacı oldukça dünyada baş ödülü alamazlardı. Hepsini birer birer kırarak mağlûp ederdi. Üste de mağlûp olurlar ve hem de on para ödül alamazlardı.

¹⁸² Birkaç tane Baltacı namıyla başpehlivan vardır. Buna Koca Baltacı derler ve en meşhurlarıdır.

Adalı Halil

ADALI HALİL¹⁹⁰

Adalı Halil, Edirne'nin Kiliseli köyünde doğmuştur. Fakat bu pehlivanın aslen Edirne Kiliselisi'nden olup olmadığı malûm değildir. Yani Adalı Halil'in babası ve dedesi aslen Edirneli midir yoksa bu meşhur pehlivanımız da diğer büyük pehlivanlarımız gibi muhacir olarak Edirne'nin Kiliseli köyüne konmuş çocuklardan mıdır?

Benim tetkikatıma ve kanaatime göre Adalı Halil, ecdaden Edirne'nin Kiliseli köyünden olmayıp Deliormanlıdır. Çünkü yapısı ve Kiliseli köyünün kısmen muhacirlerden teşekkül etmiş bulunması Adalı Halil'in ecdaden Edirneli olmadığını gösteriyor.

Her ne hal ise!.. Mademki bu arslan Türk çocuğu aslen Türk oğlu Türk'tür. İster Deliormanlı olsun ister Edirneli olsun, hepsi birdir.¹⁹¹

Edirneliler meşhur Adalı Halilleriyle iftihar ederler ve etmekte de hakları vardır. Çünkü Adalı Halil; Kel Aliçolardan, Kavasoglu Koca İbrahimlerden, Yürük Alilerden sonra gelen pehlivanların sayılılarından.

Adalı Halil, Sultan Aziz Devri ortalarına doğru 1285 Hicri senesinde doğmuştur. Yani Alman ve Fransız harbi bitmek üzereyken veyahut bitmiş bir halde bulunurken dünyaya gözlerini açmıştır. (1870-1871)¹⁹²

Adalı Halil, tam bir pehlivan havası içinde dünyaya gelmiş ve bu havanın ciyadetiyle [temizliğiyle, tazeliğiyle] teneffüs ede ede büyüyerek meşhur bir pehlivan olmuştur.

Adalı Halil, genç denecek bir yaşta vefat etmiştir. 1927'de Edirne'de gözlerini kapatmıştır.¹⁹³ Adalı Halil'in hastalığı ağrıdı. Pehlivan fazlaca üşüterek zatürre

¹⁹⁰ Basım yılı 1948.

¹⁹¹ Rıza Tevfik de Adalı'nın Deliormanlı olduğunu düşünenlerdendir Adalı için yazdığı dörtlük şu şekildedir:

Adalı dedikleri, bir kara manda,
Mislini görmemiş kimse cihanda.
Ayıya rast gelse Deliorman'da,
Zavallı hayvanın ödü sınırdı.

Bknz. Rıza Tevfik Bölükbaşı, "Felsefi Bahisler, Bizim Millî Sporumuz Güreştir", *Yeni Sabah*, 17.07.1949, s. 2. (Haz.)

¹⁹² Hicri 1285 tarihi Miladi 1868-69 yıllarına tekabül etmektedir. Adalı Halil'in doğumu konusunda bir mutakabat yoksa da genel kabul 1870-1871 yıllarıdır. (Haz.)

¹⁹³ Adalı Halil'in doğum tarihi gibi ölüm tarihi de ihtilaflıdır. Âtîf Kahraman "Adalı Halil pehlivan 1925 yılının 10 Şubat'ında soğuk algınlığının, ilaısızlık ve bakımsızlık yüzünden zatürreye dönmesi suretiyle vefat etmiştir" şeklinde 1989 yılında neşettiği *Cumhuriyet'e Kadar Türk Güreşi* eserine not düşmüştür, Adalı'nın kabrinde ise 1926 tarihi yazmaktadır. Kahraman 1997 yılında neşredilen *Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi(1924-1951) Kırkpınar Güreşleri* adlı çalışmasında Adalı'nın 10

Hayat dergisinin ek olarak verdiği Adalı Halil posteri.

olmuştu. Adalı Halil'in mezarı malûmdur. Edirneliler pehlivanlarını korumuştur. Mezarı Kasımpaşa Camii Mezarlığı'ndadır.¹⁹⁴Diğer meşhur pehlivanlarımızın birçoğunun mezarları ve öldükleri yerler meçhul olmakla beraber hamdolsun Adalı'yı, Edirneliler muhafaza etmişlerdir.

Adalı Halil'in güreş hayatı çok zengindir. Çünkü Kel Aliçoların sonlarına yetmiş ve Aliço daha hâlâ Kırkpınar'a hâkim bulunmuştu.

Adalı Halil, başpehlivan mertebesine geldiği zaman yirmi altı yirmi yedi senedir Türk İmparatorluğu başpehlivanlığını üzerinde taşıyan Kel Aliço ile boy ölçüşmek mecburiyetinde kalmıştır. O Kel Aliço ki elinden gelip geçen pehlivanları birer birer ezerek meydan yerinde bırakmıştır. Nice baş olmuş ve kendisine meydan okumuş babayiğitleri ezerek bir daha meydana çıkamaz hale getirmişti.

İşte Adalı Halil, böyle ezici kırıcı olan Kel Aliço ile boğuşarak baş olacaktı. Fakat ihtiyar kurt olan Kel Aliço, Adalı Halil'i ezemedi. Çünkü Adalı Halil, çok iri ve kalın bir vücuda mâlikti. Sonra Kel Aliço, ne de olsa ihtiyarlamıştı. İhtiyar Aliço, elli yaşlarında varken Adalı ile karşılaştı.

Adalı Halil'in karşısında yalnız Kel Aliço yoktu. Onunla beraber yeni yetmiş pehlivanlar vardı. Mesela Koca Yusuf, Çakır, Rüstem, Hergeleci İbrahim, Çolak Molla (Mümin Hoca), Kara Ahmet, Kurtdereli ilh... Bu pehlivanlar da sayılı fırtınalardı.

Yani Adalı Halil, öyle bir devirde dünyaya gelmişti ki ondan evvel gelenlerle onunla beraber gelenlerin hepsi azılı idi. Böyle bir kalabalık içinden başı alıp tek başına meydana kalmak kolay değildi. Nitekim de böyle oldu. Adalı Halil, hiçbir vakit tek başına başı alıp ortada kalamadı. Okuyucularıma bu vakayı sırasıyla anlatacağım...

Adalı Halil'in asıl ustası meşhur Kel Aliço'dur.¹⁹⁵ Kel Aliço, Adalı'yı sevmiştir

Şubat 1925 yılında vefat ettiği halde kabrinde 1926 tarihinin yazdığını hatanın düzeltilmesi için Belediye Başkanı Hamdi Sedefçi'yi ikaz ettiğini ifade ediyor. Karayel ve İsmail Habib Sevük'ün de içinde bulunduğu yazarlar 1927 tarihini kaydetmişlerdir.

Bknz. Âtîf Kahraman, *Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi (1924-1951) Kırkpınar Güreşleri*, Kültür Bakanlığı 1997. s. 105. (Haz.)

¹⁹⁴ Adalı Halil önce Edirne'de Kasımpaşa Camii bahçesine defnedilmişti fakat sonradan Çömlekköylü Emin Pehlivan'ın yanına pehlivanlar mezarlığına nakledilmiştir. Bugün tarihi Kırkpınar Güreşleri, Adalı Halil'in kabri ziyaret edilmek suretiyle açılmaktadır. (Haz.)

¹⁹⁵ İsmail Habib Sevük'ün *Türk Güreşi* adlı kıymetli eserinde er meydanlarını kasıp kavuran Aliço'ya kendisinden sonra meydana hangi pehlivanın hakim olacağı sorulduğunda parmağıyla o zaman desteye güreşen gençlerden birini göstererek "Şu kişimi vücutlu şopar mı ne? O üç dört seneye varmaz başpehlivan olur" demiş ve böylelikle Adalı Halil'i işaret etmiştir.

Bknz. İsmail Habib Sevük, *Türk Güreşi, Garp Âlemindeki Kasırga*, Ocak Matbaası, İstanbul, 1949, s. 87. Ancak Karayel'in dediği gibi Aliço'nun ihtiyarlık döneminde karşılaşmışlar ise Aliço güreşi öğre-

Kızılçıklı Mahmut

KIZILCIKLI MAHMUT²¹⁰

Kızılıklı Mahmut, aslen Deliorman Türklerindedir. Muhacir olarak Anadolu'ya göçmüş bir ailenin evladıdır.

Ben, Kızılıklı Mahmut'un genç yaşına yetişmiş olduğumdan bütün hayatını kendi notlarını dâhilinde bilip yazabilecek vaziyetteyim. Kızılıklı'yı kimseye sormağa lüzum görmeden tanıdığım ve bildiğim gibi yazacağım.

Kızılıklı'nın Avrupa ve Amerika'daki güreşlerini de yakinen takip edip not etmişlerdim. Avrupa'dan ve Amerika'dan memleketimize dönen Kızılıklı'yı adım adım takip etmişimdir.

Kızılıklı'yı Avrupa'ya göndermeğe tavassut edenlerin başında bulunuyorum. Onu Amerika'ya götüren organizatöre tercümanlık, vasıtalık ettim. Kızılıklı'ya, talim ve terbiyede yararlılığım vardı. Sonra Sandoularla çalışmayı, hafif güllelerle idman yapma usûllerini, yani alafranga oyunları göstermek fırsatında bulundum. Kızılıklı; uzun boylu, karayağız, adaleli, ense kulak yerinde, sert ve kavî [kuvvetli] pençeli bir gençti.

Kızılıklı Mahmut, Sultan Hamid Devri'nin son başpehlivanlarından Meşrutiyet Devri'nin tanınmış başlarından idi. Kızılıklı, yapısı itibariyle tam bir pehlivandı. Tetik, çevik olduğu hal ve etvarından belli idi. Yağsız, adaleli bir vücuda mâlikti. Zeki ve keskin bakışlı idi. Sözü sohbeti yerinde idi. Yani tam bir pehlivan edasına ve çalımını mâlikti.

Kızılıklı yağ güreşinde, serbest güreşte, alafranga güreşte Türkiye başpehlivanlığını kazanmıştı. Yıldız Sarayı bahçesinde Amerika dönüşü yaptığı yağlı güreşte o günün başpehlivanlarını mağlûp ederek başpehlivan olmuştu.

Kızılıklı'nın Yıldız Sarayı bahçesinde [güreş] yapmış olduğu hasımları olan Kara Emin ve Nakkaşlı Eyüp'ü de yakından tanır ve müteaddit güreşlerini bilirim.

Kızılıklı Mahmut, Anadoluhisarı'nda hasımlarıyla serbest güreş de yaptı. Hasımlarını birer ikişer dakikada mağlûp etti. Çünkü Kızılıklı, serbest güreşi, yağ güreşi kadar bilirdi. Denebilir ki Avrupa ve Amerika'ya gitmiş olan Türk pehlivanları içinde Kızılıklı Mahmut kadar alafranga ve serbest güreşi bilen hiç kimse yoktu.

Kızılıklı Mahmut, serbest güreşin üstadı olmuştu. Köprüleriyle diğer oyunlarıyla beraber tam bir serbest güreşçi idi. Kızılıklı'yı, Avrupa ve Amerika'da Koca Yusuf'un akrabası bilirlerdi. Bu sebeple adına Kızılıklı Mahmut Yusuf derlerdi. Esasen Amerika'ya giden birçok Türk pehlivanlarına bu lakap verilmiştir.

Koca Yusuf'un Avrupa ve Amerika'da şöhreti pek fazla olduğu cihetle Avrupa ve Amerika'ya giden pehlivanların isimlerinin sonuna birer Yusuf ilave olunarak organizatörler tarafından ecnebler aldatılmıştır. Yusuf'un oğlu, Yusuf'un bilmem nesi diyerek götürülen pehlivanlar ecnebilere takdim edilmiştir.²¹¹

²¹⁰ Basım yılı 1948.

²¹¹ Amerika'da organizatörler Kızılıklı Mahmut'u "Koca Yusuf'un oğlu" olarak tanıtmışlardı.

Geçen hafta İstanbul'da güreşen Mahmud pehlivan Paris Pehlivanlık şampiyon müsabakasında sağda ve solda görülen İsviçre ve Alman rakiplerini yenmiş, birinciliği kazanmıştı. Mahmud Pehlivan Amerika'da da Türk'ün namını yükselten kıymetli bir pehlivanımızdı. *Resimli Hafta* dergisinde Kızılıklı Mahmut.

Hey gidi Koca Yusuf hey! Ne adam imiş!.. Ölüp gittiği halde ismi Garp dünyasında yaşıyor. Bugün bile Amerika'da, Avrupa'da Koca Yusuf ismini bilmeyen bir sporcu yoktur. Onun hatıraları, babayiğitlikleri dillerde dstandır.

Koca Yusuf'tan, Kara Ahmet'ten, Koç Mehmet'ten sonra Avrupa ve Amerika'da en çok muvaffakiyet ve şöhret kazanan pehlivanlarımızdan biri hiç şüphesiz Kızılıklı Mahmut'tur.

Kızılıklı'nın Avrupa ve Amerika'daki şöhreti ve muvaffakiyeti Kurtdereli'den ve Adalı Halil'den daha üstün ve yamandır. Bunu böyle yazmakla beraber Kurtdereli'yi, Adalı Halil'i küçültmüş olmuyorum. Kurtdereli, Adalı Halil bilâtereddüt [şüphesiz] Kızılıklı Mahmut'tan bir gömlek üstün pehlivanlardı.

Fakat şurası da muhakkak ki Kızılıklı bunlardan birer gömlek eksik pehlivan olmakla [birlikte] hızlı, usta, daha müsabık [yarışmacı], zeki bir adamdı.

Adalı Halil, Kurtdereli Türkiye başpehlivanı olamamışlardı. Çünkü hasımları, rakipleri müthişti. Koca Yusuf, Hergeleciler, Çakırlar, Arap Saitler, Çolak Mollalar, Rüstemler vardı. Bunların içinden kurtulup başpehlivan olmak kolay değildir. Nitekim kolay da olmamıştır.

Fakat Kızılıklı Mahmut'un devrinde Adalılar, Kurtdereliler ihtiyarlamıştı. Kara Ahmet ölmüştü. Koca Mehmet, ihtiyardı. Bunların rakibi ve hasımları olan devler de ortada yoktu. Molla ölmüştü. Hergeleci, kocamıştı.

Kızılıklı Mahmut'un hasımları devler değildi. Bu sebeple Türkiye başpehlivanlığını kolay olmamakla beraber almağa muvaffak olmuştu.

Kızılıklı'nın hasımları şunlardı:

1-Dinarlı'nın akrabası Yusuf²¹²

2- Kara Mustafa

3- Değirmendereli

4- Kara Emin

5- Bulgurlulu Ethem

6- Bulgurlulu İsmail

7- Nakkaşlı Eyüp

8- Sebeplili Hüseyin

9- Madralı (Biraz ihtiyarlamıştı)

10- Zeytinburunlu Ali Ahmet

11- Sarı Hafız

Kızılıklı'nın işte hasımları bunlardı. Bu saydığım başpehlivanlar içinde Kurtdereli, Adalı Halil ayarında gövdeye mâlik kimse yoktu. Sonra ne bir Hergeleci İbrahim gibi çetin ve üstat ne de Çolak Molla gibi güreşin piri pehlivanlar yoktu.

²¹² Yusuf Hüseyin pehlivan Dinarlı Mehmet'in babasıdır.

Bknz. Âtîf Kahraman, *Cumhuriyete Kadar Türk Güreşi C. 1*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989, s. 465. (Haz.)

Dizin

A

Abbas Halim Paşa 216, 231
Amasya 166, 168, 270
Amerika 15, 20, 23, 60, 69, 72, 102, 105,
114-116, 251, 256, 268, 386, 511,
525, 552, 560, 561, 595, 596, 602,
606-608, 612, 665, 669, 695-697,
704, 709-711, 717, 718, 721, 722,
724, 726, 728, 729-731, 738, 740,
741,745
Anadolu 5, 11, 12, 15, 32, 47, 120, 165,
166, 168-170, 192, 196, 200, 201,
267, 306, 319, 332, 352, 356, 407,
429, 432, 433, 438, 549, 617, 709,
721, 734, 735
Angilyo 558, 563
Arabistan 166, 273
Arap 69, 83, 96, 97, 119, 131, 166, 217,
230-242, 244, 248, 249, 488, 559,
561, 563, 584, 585, 598, 711
Arap Sait 83, 119, 217, 230-242, 244,
248, 249, 584, 585, 598
Arzınıyaz 306, 478- 481, 483-491, 494-
496
Atatürk 5, 18, 355, 616, 617
Atina 102-104, 153, 723
Attila 168
Avrupa 11, 12, 18, 19, 23-25, 52, 60, 69,
72, 73, 83, 84, 87, 88, 91, 102-105,
114, 115, 116, 137, 156, 251, 253,
256, 275, 318, 349, 351, 386, 387,
397, 429, 430, 511, 523, 527, 528,
536, 548, 549, 551, 552, 554-557,
560, 571, 575, 576, 584, 593-602,
604-608, 611, 612, 621, 648, 665,
695-700, 704, 705, 709, 711, 717,
718, 721, 724, 729, 730, 740-743,
745

Avustralyalı 69
Ayasofya Camii 47, 366

B

Bağdat 40, 268, 381, 462
Balıkesir Postası 594
Bandırma 122, 714
Baron dö Kuberten 102
Belçika 72, 84, 87, 114, 251, 605, 704
Beşçınar Güreşleri 141, 543, 640
Beşiktaş 15, 64, 92, 98, 155, 310, 314,
578, 735, 736, 738
Beyazıt 47, 217, 714, 715
Bizans 166, 325
Bolu 429
Bordo 72, 113, 114, 251, 559
Bulgaristan 30, 103, 352, 359, 372, 391,
430, 526, 552, 571, 587, 612, 725,
730
Bulgurlulu Ethem 530, 711, 712
Bulgurlulu İsmail 711
Büyük Yaşar 217, 249, 250, 251, 530, 549,
579, 598

C

Canbazbaşı Rıza Bey 156
Cavali 69
Cazgır 33, 34, 37, 38, 58, 62, 77, 78, 133-
135, 144-148, 174-176, 181, 182,
186, 187, 189, 197, 198-202, 220,
221, 227, 261, 361, 372, 381, 424,
441, 442, 452-454, 463, 464, 469,
536, 537, 539, 541, 542, 629, 630,
633, 635, 640, 645, 649, 650, 680,
682
Celal Atik 382, 746
Cevri Kalfa 494, 495
Cisir Mustafa Paşa 30

Ç

- Çağlayan 46, 47, 368, 407, 434, 481, 495, 497
Çağlayan Kasrı Hümayunu 46
çapraz 35, 38, 43, 44, 49, 51, 75, 100, 110, 111, 114, 130, 135, 138, 141, 149, 160, 161, 178, 181, 184, 185, 189, 190, 201, 202, 206, 207, 210, 211, 222, 230, 238, 239, 242, 250, 261, 283, 284, 285, 289, 292, 293, 301, 312-314, 363, 371, 382, 403, 410, 416, 417, 418, 420, 422, 497, 540, 550, 551, 560, 563, 564, 591, 631, 633, 638, 639, 652, 699
çardak 193, 195, 477
Çatalca 423, 459, 650, 651, 714
Çaya 599-604, 609
Çerkez Şükrü 735
Çit Köşkü 65
Çocuk Esirgeme Kurumu 617
Çopur 56, 58, 59, 60, 374
Çorum 166, 168

D

- Deliorman 26, 32, 69, 72, 94, 120, 165, 169, 170, 172, 182, 191, 215, 305, 332, 356, 357, 396, 429, 439, 454, 464, 467, 468, 529, 571, 621, 622, 654, 655, 661, 709, 724, 730, 740
Desbonnet 94, 101, 223, 544, 596, 597, 611, 648, 679, 681
Divanyolu 47
Dobruca 31, 34
Don Kazakları 721

E

- Edirnekapı 47, 268
Enver Balkan 735
Eskişehir 729, 730
Evliyâ Çelebi Seyâhatnâmesi 72
Eyüp 47, 157, 527, 528, 709, 711, 714, 715, 724, 732, 733, 734, 735, 737, 738, 739

F

- Fatih Sultan Mehmed 69, 268, 317, 394, 429
Fenelon 106, 112
Filibeli Kara Ahmet 73, 105, 111, 119, 132, 137, 141, 142, 143, 144, 148, 536, 695
Filiz Nurullah 83, 85, 137, 493, 536, 554, 557, 558, 559, 560, 621, 695
Foli-Berje 111, 112
Frangoç 742, 743, 744
Fransız 69, 82, 86, 87, 88, 90, 102, 106, 112, 113, 114, 251, 253, 255, 256, 257, 278, 386, 461, 476, 526, 551, 555, 557, 558, 559, 560, 563, 565, 567, 595, 596, 597, 606, 608, 621, 661, 695, 696, 698, 722, 723
Fuat Balkan 735, 736
Furniye 106, 111, 112

G

- Gazanfer Bilge 746
Gazneli Ali Ahmet 122
Gelibolu 11, 61, 62, 93, 95, 96, 459, 575, 577, 578, 670, 671, 672, 673
Genç Osman 40, 267
Goç 116
Gulâm Rüstem 606, 609, 610, 611
Gümülcine 97, 153, 395, 535, 691, 693

H

- Hacı Hüseyin Bağı 41, 64, 92, 93, 98, 155, 156, 158, 307, 366
Halil Paşa 44, 49, 50, 51, 53, 54, 204, 205, 209, 211, 278, 279, 280, 307, 308, 310, 368, 419, 422, 432, 433, 434, 437, 445, 446, 447, 466, 496, 500, 506-509, 516, 517, 519, 656, 657
Harman Güreşi 73
Harput 166
Haşim Ağa 43
Hazret-i Hamza 34, 168

Herkül 113, 168, 566, 608
huzur güreşi 44, 65, 92, 211, 402, 448,
466, 470, 497, 516, 652, 653
Hüseyin Avni Paşa 156, 476, 483, 484,
486, 494

I

Ihlamur Köşkü 41, 63, 155, 446
II. Sultan Mahmut 165
IV. Murat 40, 269, 667

İ

İngiliz 69, 92, 320, 606, 695, 700, 702,
703, 722
İskeçe 97, 150, 151, 535
İstanbul 4, 5, 15, 16, 19, 40, 41, 47, 63-65,
78, 84, 86, 92, 97, 98, 104, 105,
120, 122, 153, 155, 157, 162, 166,
191, 192, 195, 204, 211, 216, 217,
219, 220, 222, 224, 230, 244, 249,
253, 258, 265, 268, 269, 275, 317,
324, 336, 350, 356, 358, 359, 366,
375, 376, 380, 382, 391, 396, 401,
411, 422, 423, 438, 445, 448, 459,
460, 461, 462, 465, 468, 484, 486,
526, 533, 535, 558, 571, 572, 578,
583, 598, 599, 616, 663, 682, 685,
688, 696, 710, 718, 731, 734, 735,
736
İzmir 119, 120, 324, 352

J

Janet 551
Japon 559, 560

K

Kadırga 571, 572, 573
Kafkasya 166, 721
Kâğıthâne 46, 47, 407, 434, 435, 436, 438,
495, 497
Kara Emin 27, 558, 709, 711, 712, 714,
724, 732, 733, 734

Karagöz Ali 27, 33, 37, 39, 49, 56, 73,
137, 370, 371, 477, 515, 516, 623,
639, 640, 641, 642, 643, 644, 645,
646, 647, 648, 649, 650, 674, 686,
694
Kara Manda 166, 343, 344, 395, 396, 397,
399, 400, 401, 405, 411, 412, 413,
414, 415, 417, 419
Kara Osman 88-90, 92, 105, 107, 108,
110, 111, 133, 536, 695
Kasımpaşa Camii 663
Katrancı 28, 63, 64, 73, 74, 76, 83, 92, 93,
119, 143, 156, 217, 331, 575, 577,
578, 579, 580, 581, 593, 594, 597,
603, 705
Kavala 97, 119, 153, 162, 448, 530, 531,
533, 535, 536, 537, 538, 691, 693
Kavalalızâde Üsküdarlı İsmail Hakkı Bey
122
kazkanadı 35, 111, 113, 312, 556, 605
Keşan 60, 66, 671
Kırkpınar 11-13, 16, 20, 26, 28-31, 33,
34, 38-40, 42, 49, 53, 56, 58, 60,
63, 73-76, 120, 132, 141, 142, 162,
190, 192, 194-197, 201, 204, 206,
209, 273, 274, 281, 282, 291, 292,
297, 305, 308, 343, 370, 371, 375,
393, 395, 396, 397, 408, 412, 414,
415, 419, 423, 439, 440, 441, 444,
445, 446, 448, 468, 496, 498, 515,
516, 529, 544, 573, 577, 586-592,
623, 646, 647, 650, 661, 663, 664,
666, 668, 670, 671, 676, 691, 703
Kiliseli 661, 664, 668
Koç Mehmet 103, 104, 171, 386, 596,
608, 648, 649, 711
Konya 40, 268
Kosova 103
Kömürcü Mustafa 122, 579
Köroğlu 168
Kumkapı 715, 723
Kurtkapanı 116, 545, 631
künde 37, 39, 43, 48, 53, 63, 74, 80, 93,
95, 101, 159, 161, 162, 228, 230,

247, 285, 295, 313, 332, 333, 371,
497, 533, 564, 593, 644, 670, 742

L

la Lutte 596, 681
Londra 87, 275, 277, 606, 700, 702, 704,
745, 746

M

Mahmud Celaleddin Paşa 424, 465, 466,
475
Mahmud Nedim Paşa 483, 484
Malatya 166
Malkara 27, 60, 671
Marsilya 106, 116, 253, 724
Mecidiye Kasrı 41, 42, 44, 55
Mehmed Ali Paşa 475, 476
Mehmet Oktav 746
Mersinli Ahmet Kireççi 746
Meşrutiyet 15, 52, 69, 72, 318, 350, 709,
730
Midilli 153
Mithat Paşa 26, 365, 366, 367, 387, 439
Mösyö Piyer 105-108, 110-114, 695-700,
702, 703, 704

N

Nakkaşlı Eyüp 709, 711, 714, 724, 732,
733, 734, 735, 737, 738, 739
Napolyon Bonapart 69
Nasçıköylü Kel İsmail 72
Nasuh Akar 746

O

olimpiyat 102, 103, 607, 745
Omer de Bouillon 605
Orta Asya 166

P

Padobni 558, 563, 564

Papatya 549, 550

Paris 72, 83, 84, 86, 87, 88, 89, 92, 104,
105, 106, 111, 114, 175, 215, 251,
253, 257, 258, 275, 277, 278, 281,
386, 502, 523, 526, 528, 551, 554,
556, 557, 558, 559, 566, 592, 596,
600, 605, 612, 613, 615, 621, 704,
710, 740, 741, 743

Pehlivan Kahvesi 98

Penbe 56, 58, 59, 374

peşrev 34, 42, 51, 54, 87, 93, 183, 221,
238, 240, 255, 261, 286, 292, 300,
311, 361, 402, 418, 435, 436, 470

Petersen 558, 560, 563, 596, 605, 606,
697, 700, 702, 703, 704, 744

Petrof 612, 613, 614, 615, 616, 704, 705

Pol Pons 86, 88, 90, 92, 113, 114, 251,
255, 257, 558, 565, 567, 596, 621

Pomak Deli Murat 85, 125, 385, 392,
393, 395, 654, 666

Pomaklar 305, 308, 332, 429, 431, 432,
435, 436, 438, 444, 446, 452, 455,
456, 477, 496, 498, 506, 508, 509,
622, 631, 646, 647, 653, 655, 656

R

Rami Güreşi 99, 157, 160, 249

Reşit Bey 84, 86, 87, 89, 90, 251, 253,
254, 255, 257, 258

Rıdvan Paşa 84, 554

Roma 166, 168, 269, 325

Rumeli 11, 20, 26, 30, 31, 103, 120, 132,
141, 165, 166, 168, 169, 173, 191,
192, 201, 219, 332, 345, 355, 356,
379, 390, 393, 394, 395, 461, 467,
468, 535, 550, 722, 730

Rumeli-i Şarkî 103

Ruşçuk 169, 170, 171, 172, 174, 261, 356,
358-365, 367, 429, 439, 440, 496,
507, 508, 509, 586, 653, 654, 655,
730

S

Saba Fotoğrafhanesi 29
Sarayıçı 451, 460, 530, 531, 533, 535,
573, 577, 581, 674, 676
Sarı Hafız 15, 27, 711, 712, 714, 715
Sarışaban 97, 152, 153, 395, 525, 694
Sarraf Niyazi Bey 65, 666
Sebeplili Hüseyin 711
Selanik 103, 106, 132, 141, 142, 144, 151,
153, 229, 230, 243, 258, 394, 395,
439, 444, 529, 539, 543, 544, 545,
548, 585, 586, 640, 683, 684, 730
Serez 30, 126, 151, 439, 535, 541, 691,
693
Silistre 27, 31, 429
Silivri 78, 459
Sineklibakkal 484, 485
Sivas 165, 166, 168, 182, 186, 191, 192,
195, 197, 198, 203, 306, 432, 438,
468, 470
Sivastopol 168, 169, 467
Söke 119
Sultanahmet Meydanı 166, 325
Sultan Hamid 28, 52, 63, 64, 65, 66, 69,
72, 84, 86, 92, 102, 119, 122, 156,
157, 215, 251, 270, 319, 320, 350,
351, 353, 375, 376, 385, 390, 391,
425, 470, 471, 477, 549, 554, 566,
613, 621, 709, 722, 730, 737
Sultan Mecid 74, 165, 187, 215, 271, 281,
318, 320, 321, 322, 342, 350, 351,
353, 385, 395, 396, 397, 431, 623
Suyolcu Mehmet 17, 54, 120, 122, 123,
126, 155, 157, 166, 211, 217, 219,
224, 225, 258, 262, 265, 304, 385,
422, 526, 591, 654, 688, 724

Ş

Şumnu 31, 84, 187, 237, 371, 622, 725

T

Tamburacı Osman 354, 355, 549, 550,

579, 582, 584, 598, 684, 685

Tanzimat-ı Hayriye 18, 24, 267, 318-320,
342, 343, 349-351, 353, 397
Tatavla 15, 105, 722, 723
Tavşanlı 17, 77, 78, 80, 577, 679-682
Tekirdağlı Hüseyin 15, 16, 20, 579, 580,
581, 582, 583, 586-593, 597, 598
Tırhala 103
tırpan 25, 43, 75, 77, 100, 116, 139, 140,
224, 225, 250, 287, 288, 289, 341,
363, 412, 414, 416, 477, 506, 539,
541, 546, 556, 585, 591, 592, 657
Timurlenk 165
Tokat 166, 168, 342, 481, 486, 487, 488,
494
Tokat Kasrı 486, 488
Tophaneli Yusuf 69, 548, 579
Torlak Hafız 527
Totrakan 27, 31
Tuna 26, 31, 34, 141, 168, 169, 174, 305,
356, 365, 387, 429, 439, 622, 654,
730

Ü

Üsküdar 166, 192, 270, 485

V

Varna 169, 429, 467
Varna Kalesi 169, 467
Varna Muharebesi 429
Vize 65, 382

W

Wilhelm 64, 65, 470

Y

Yanya 103
Yarıcı Mustafa 132, 134, 135, 138
Yaşar Doğu 746
Yemiş İskelesi 155, 166
Yıldırım Bayezid 165, 267
Yıldız Sarayı 41, 709, 730